

CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

s radostí vám představujeme zimní vydání našeho lidskoprávního Bulletinu, ve kterém na Vás opět čeká spousta zajímavého čtení. Tentokrát jsme si dali záležet, abychom začali pozitivně. Hned v úvodu se tak můžete začíst do příspěvku Jana Lhotského, který dává naději, že dlouhá cesta vedoucí ke zřízení Národní lidskoprávní instituce a dětského ombudsmana v ČR je téměř u konce. V článku Jakuba Dubjíka se pak můžete dozvědět o tom, jakým směrem se ubírá diskuse ohledně ochrany pověsti právnické osoby, kterou rozvířil nedávný závěr Ústavního soudu.

Tereza Hladíková ze sekce Mezinárodní trestní spravedlnost se zabývá otázkou jurisdikce Mezinárodního Trestního soudu v případě stíhání zločinů hnutí Tálibán. Barbora Bulánková pak osvětluje, za co jsou stíhání představitelů Hamásu a Izraele.

Evropský systém ochrany lidských práv prostřednictvím příspěvku Ngha Thi Nguyen přibližuje, jak bude vypadat v praxi implementace nařízení EU, kterým se zakazuje dovoz, prodej a vývoz produktů, při jejichž výrobě byla použita nucená práce.

Pokud vás zajímá, jak argumentoval Evropský soud pro lidská práva ve věci *El Aroud a Soughir proti Belgii* a v otázce odebrání belgického občanství osobám odsouzeným za terorismus, dozvíte se to v článku Caroline Bindáčové.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se Barbora Šváblová zabývá trestněprávními mezerami a technologickými hrozbami spojenými s fenoménem revenge porn. Pokračující politickou krizi v Jižní Koreji sleduje Anna Kateřina Ondráčková.

Česká sekce se v zimním vydání soustředí mj. na problematiku whistleblowingu. Jak se k ochraně oznamovatelů v nedávném rozhodnutí postavil Nejvyšší správní soud se dozvíte v článku Filipa Valouška.

V samotném závěru vás Jakub Dubják zasvětil do dalšího vývoje tzv. klimatické žaloby před tuzemskými soudy.

Přejeme Vám příjemné čtení i dlouho očekávané jarní dny.

Kolektiv Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma		3
<ul style="list-style-type: none"> Národní lidskoprávní instituce a dětský ombudsman v ČR na dosah (Ústavní) Ochrana pověsti právnické osoby 		3 7
1) Mezinárodní trestní spravedlnost		11
<ul style="list-style-type: none"> Afghánistán: Má Mezinárodní trestní soud jurisdikci stíhat nelidský režim? Zločiny na Blízkém východě: Za co jsou stíháni lídři Hamásu a představitelé Izraele? Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost 		11 14 17
2) Evropský systém ochrany lidských práv		19
<ul style="list-style-type: none"> Zákaz produktů pocházejících z nucené práce na trhu Evropské unie Evropský soud pro lidská práva: Odebrání belgického občanství teroristům není v rozporu s Úmluvou Aktuality evropské sekce 		19 21 23
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva		25
<ul style="list-style-type: none"> Revenge porn a digitální zneužívání: Trestněprávní mezery a technologické hrozby Pokračující politická krize v Jižní Koreji: stanné právo, ústavní žaloba a boj o demokracii Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva 		25 28 31
4) Česká republika a lidská práva		33
<ul style="list-style-type: none"> Whistleblowing před Nejvyšším správním soudem Klimatická žaloba – druhé kolo před NSS Aktuality české sekce 		33 36 39
Monitoring lidskoprávních publikací		40
Redakce Bulletinu		41

Kancelář Veřejného ochránce práv (zasněžená), autor: Jan Lhotský. Upraveno: oříznutí.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci Blog naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci Akce se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například seznam letních škol, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále manuál výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Národní lidskoprávní instituce a dětský ombudsman v ČR na dosah

Jan Lhotský

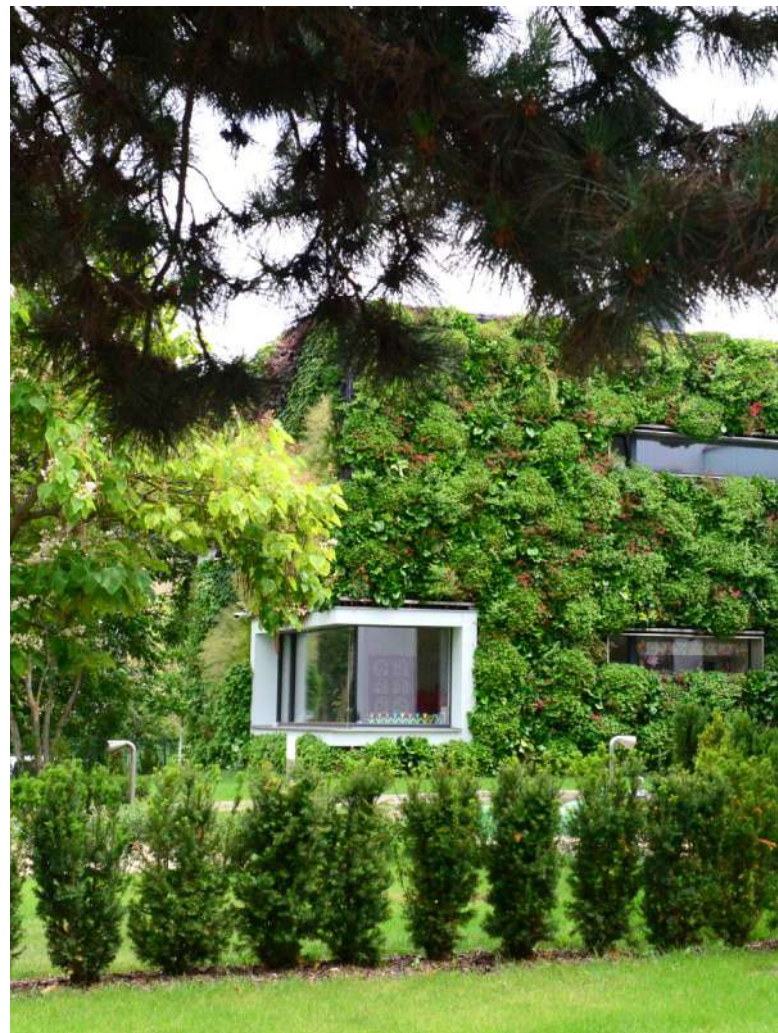
Poslanecká sněmovna v lednu schválila novelu zákona o veřejném ochránci práv, která rozšiřuje jeho pravomoci o agendu tzv. národní lidskoprávní instituce, a rovněž zavádí dětského ombudsmana. Koncem února ji následoval Senát. Proč se jedná o důležitý krok ke zlepšení vnitrostátní ochrany základních práv v Česku?

Sluší se říci, že novelu ještě musí podepsat prezident, ale v tomto ohledu jsem při psaní tohoto článku již optimista. Změna má být účinná od července, v budoucnu tedy Česká republika bude mít národní lidskoprávní instituci (NHRI) a dětského ombudsmana. V obou případech jsme byli jednou z posledních zemí v Evropské unii, kde tato instituce ještě chyběla. To se projevovalo i v řadě doporučení mezinárodních monitorovacích orgánů. Rád bych však věřil, že jsme se rozhodli pro zacelení tohoto nedostatku nikoliv kvůli vnějšímu tlaku, nýbrž proto, že sami chceme vnitrostátní ochranu základních práv posílit.

Na úvod je namístě uvést, že tento článek se nezaměřuje na zavedení ochránce práv dětí (dětského ombudsmana), jehož užitečnost je srozumitelnější a danému tématu se obecně věnuje více pozornosti. Seznámit se s jeho potřebností lze nejlépe na webových stránkách veřejného ochránce práv nazvané „Proč děti potřebují dětského ombudsmana?“^[1] Předložený text se tedy zaměří na zavedení instituce označované zkratkou NHRI (*national human rights institution*), resp. na rozšíření pravomocí ochránce o úkoly NHRI.

Co je NHRI a proč ji potřebujeme?

Národní lidskoprávní instituce je orgán zřízený státem, který je na něm ovšem nezávislý, a má široký mandát k ochraně a prosazování lidských práv. Jejími důležitými vlastnostmi je odbornost a pluralita, která je vnímána ve smyslu zohledňování názorů různých skupin společnosti. NHRI monitoruje úroveň dodržování lidských práv ve společnosti a vy-

Nová budova KVOP [1]

dává doporučení pro nápravu nedostatků. Zároveň funguje jako určitý prostor pro dialog mezi státem, občanskou společností a veřejností, a rovněž pro spolupráci s mezinárodními orgány. Na rozdíl od soudů má spíše preventivní (a pouze doporučující) funkci.

Standardy NHRI jsou uvedené v tzv. Pařížských principech, které schválilo Valné shromáždění OSN již v roce 1993. Řada zemí ji zavedla jako samostatnou instituci, je však také možné tyto pravomoci svěřit již existujícímu orgánu. Některé státy tak rozšířily kompetence ombudsmana o funkce národních lidskoprávních institucí. Touto cestou se rozhodla jít i Česká republika. Kromě možnosti využití a sdílení již existující expertízy zaměstnanců Kanceláře veřejného ochránce práv, a tedy lepšího fungování „pod jednou střechou“, je jako důvod třeba zmínit i nižší náklady takového řešení.

Řadu lidí však může napadnout otázka – cožpak ombudsman již nechrání lidská práva?

Krátká odpověď by zněla: Ne zcela. Původní pravomoc ochránce je především vůči úřadům, a později mu přibýly určité kompetence zejména v oblasti prevence špatného zacházení s lidmi omezenými na svobodě, v oblasti rovného zacházení (ochrany před diskriminací) a ochrany práv osob se zdravotním postižením. To jsou kompetence pouze ve specifických oblastech. A přestože má i část původní pravomoci vůči úřadům lidskoprávní přesah, existuje řada lidskoprávních oblastí (včetně oblastí týkajících se monitorování úrovně právního státu), k jejichž sledování a možnosti tlačít na zlepšování situace ombudsman v současné době pravomoci nemá.

Co tedy novela zavádí?

Změna zavádí institut dětského ombudsmana, který bude fungovat vedle ombudsmana původního. Současnému ochránci pak svěřuje nové kompetence v lidskoprávní oblasti – bude systematicky monitorovat naplňování základních práv a svobod v ČR, v dané oblasti provádět výzkumy, vydávat zprávy a konkrétní doporučení ke zlepšení jejich ochrany. Bude se také nově věnovat osvětovým aktivitám a plně spolupracovat s mezinárodními orgány na ochranu lidských práv.

Jelikož národní lidskoprávní instituce mají být podle Pařížských principů pluralitní a veřejný ochránce práv je orgán monokratický, zřídí ochránce poradní orgán, s nímž bude svoji činnost konzultovat. Ten má mít různorodé složení a mimo jiné sestávat ze zástupců občanské společnosti a odborníků, kteří se oblasti lidských práv věnují.

Protože se kompetence ochránce rozšíří o agendu NHRI, upřesňuje novela také požadavky na zvolení ochránce. Dosud zákon uváděl pouze, že se musí jednat o osobu „volitelnou do Senátu“. Nově se má jednat o osobu, jejíž znalosti, zkušenosti a morální vlastnosti jsou předpokladem, že bude svoji funkci řádně zastávat. Novými kritérii jsou mimo jiné také nutnost vysokoškolského vzdělání, přičemž v průběhu předchozích 10 let má mít kandidát alespoň 5 let praxe v oblasti ochrany základních práv a svobod.

Vznik NHRI schválil i Senát ČR [2]

Mezinárodní standardy předpokládají také velmi otevřený proces nominací osoby, která bude v čele takové instituce,[2] což by mělo vést ke zvolení kvalitního kandidáta či kandidátky. Dosud mohl v Česku nominovat po dvou kandidátech prezident a po dvou Senát. Nově bude moci nominovat své dva kandidáty také orgán složený z představitelů vysokých škol.[3] Soubor kandidátů, ze kterých bude Poslanecká sněmovna moci vybírat, se tak rozšíří.

Kvality jednotlivých kandidátů budou navíc hodnoceny devítičlennou hodnotící komisí, přičemž součástí bude i veřejné slyšení kandidátů. Výsledek hodnocení pak bude sloužit poslancům a poslankyním jako podklad pro jejich rozhodování. Změna tak posiluje transparentnost procesu výběru ochránce.

Tyto úpravy je třeba hodnotit pozitivně. Tím nechci říci, že by nemohly ještě lépe odpovídat požadovaným standardům – v rámci procesu nominací by bylo optimální zavést také veřejné výběrové řízení, jako se vypisuje v případě nominací soudců do mezinárodních soudů.[4] Zároveň by bylo vhodné změnit současný šestiletý mandát s možností jednoho opakování na jeden delší (např. devítiletý) bez možnosti opakování.[5] Taková úprava by posílila předpoklady pro nezávislý výkon funkce budoucích ombudsmanů. Podnětů k dalším vylepšením může být celá řada.[6] V tuto chvíli bych je však rád nechal stranou, jelikož současná novela je výsledkem dlouhé řady jednání, a skutečnost, že se je

podářilo proměnit ve finální text, je sama o sobě úspěchem.

Bude mít NHRI v Česku status A nebo B?

Zavedením úkolů NHRI do českého právního řádu cesta ke kvalitní instituci teprve začíná. Ve světě je přibližně 120 států, ve kterých národní lidskoprávní instituce působí, proto existuje i Globální aliance národních lidskoprávních institucí (GANHRI), která tyto nezávislé orgány zastřešuje. A právě v rámci GANHRI se vyvinul systém akreditace jednotlivých NHRI.

Kvalitu nastavení a fungování instituce tedy ověřuje Podvýbor GANHRI pro akreditaci, který hodnotí, do jaké míry konkrétní instituce odpovídá Pařížským principům.[7] Hodnocená NHRI tedy získá buď status A (odpovídá plně) nebo status B (odpovídá částečně), příp. nemusí získat žádný status. Po zahájení fungování ochránce jako NHRI tedy bude příprava na akreditaci jedním z důležitých úkolů staronové instituce.

Kromě odpovídajícího legislativního rámce, nezávislého a odborného výkonu funkce ochránce a odpovídající činnosti v oblasti lidských práv bude důležitým předpokladem i dostatek zdrojů. A to jak finančních, tak personálních. Řada nových kompetencí a úkolů si totiž bude vyžadovat nové odborníky. Důvodová zpráva zatím počítá se čtyřmi variantami navýšení rozpočtu ochránce, z nichž však pouze jediná plně reaguje na potřeby nových oblastí činnosti.[8] Je tedy namísto připomenout, že rozpočtové zabezpečení NHRI je součástí hodnocení v rámci akreditace.[9]

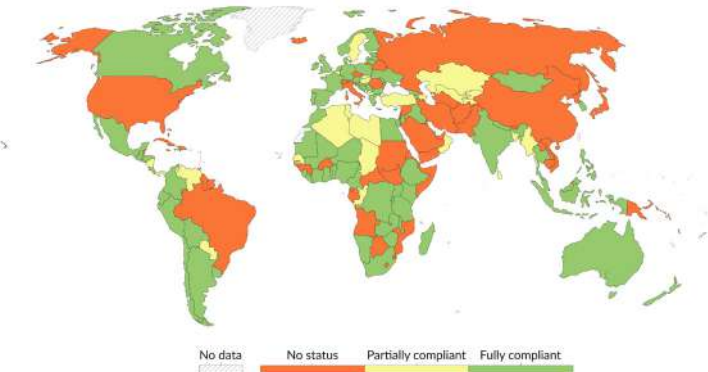
Inspirujeme se těmi nejlepšími

Míra úspěchu v rámci akreditace bude do značné míry záviset na tom, jak se ochránce (příp. jeho zástupce) aktivit spadajících do agendy NHRI zhostí. Bylo by dobré vnímat nové úkoly jako určitou příležitost vnést do činnosti ochránce a jeho prezentace vůči veřejnosti svěží vítr. Zároveň není nutné snažit se nové postupy vytvářet od nuly. Lze si vzít příklad z již fungujících NHRI.

Ochránce několik let spolupracoval s norskou NHRI,[10] která se podílela na přípravě české ombudsmanské instituce na to, stát se národní lidsko-

Countries with accredited independent national human rights institutions, 2023

Independent national human rights institutions are autonomous administrative bodies set up by the respective country to promote and protect human rights. Accreditation means that the institutions meet the UN's standards.

Data source: United Nations High Commissioner for Human Rights and Global Alliance of National Human Rights Institutions
OurWorldinData.org/human-rights | CC BY

Status NHRI ve světě [3]

právní institucí. Norská NHRI se statusem A má všechny předpoklady k tomu, abychom se u ní mohli inspirovat. Například komunikuje vůči veřejnosti své úkoly velmi srozumitelně: (1) jako rádce (*advisor*) doporučuje změny v legislativě nebo ve správní praxi; (2) jako hlídací pes (*watchdog*) monitoruje situaci a upozorňuje na nedostatky v oblasti lidských práv a právního státu; (3) jako učitel (*educator*) se věnuje osvětě a lidskoprávnímu vzdělávání; a (4) jako spojovatel (*bridge-builder*) podporuje spolupráci mezi státními orgány a občanskou společností, stejně jako spolupráci mezi vnitrostátními a mezinárodními orgány. Kromě tohoto příkladu existuje u norské NHRI řada dalších zdrojů možné inspirace,[11] které mohou přispět k hladšímu přerodu současného ochránce v instituci s ještě komplexnějším záběrem.

Závěrem

Přejme si, aby národní lidskoprávní instituce pod střechou veřejného ochránce práv začala fungovat co nejlépe. A to nejen proto, abychom v rámci hodnocení získali status A, ale primárně proto, že tím bude pomáhat řadě konkrétních lidí.

Ustavení a rozvíjení činnosti dětského ombudsmana a národní lidskoprávní instituce bude bezesporu představovat spoustu práce. A možná nebude dokonalá. V tento moment se ale na chvíli zastavme a uvědomme si, že v čase, kdy z veřejného prostoru vnímáme řadu negativních zpráv, jsme v České republice dokázali udělat krok správným směrem

a přivést k životu dvě instituce, které budou pomáhat zajišťovat důstojnost lidí, včetně dětí.

Je to důvod k velké radosti.

Poznámky

- [1] Informace dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/kdo/detskyombudsman/>.
- [2] Viz Benátské principy, čl. 7, dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/predpisy/Benatske-principy.pdf>.
Dále viz Obecná připomínka č. 1.8 Podvýboru pro akreditaci GANHRI týkající se výběru a jmenování rozhodovacího orgánu NHRI, dostupné z: https://ganhri.org/wp-content/uploads/2019/11/EN_GeneralObservations_Revisions_adop- ted_21.02.2018_vf.pdf.
- [3] Podle § 92 odst. 1, písm. b) zákona o vysokých školách.
- [4] Podobně jako v pravidlech pro výběr kandidátů na funkci soudce ESLP, viz příloha usnesení vlády č. 648 z roku 2020, dostupné z: https://msp.gov.cz/documents/12681/2375245/Usnesen%C3%AD+v1%C3%A1dy_2020-648_p%C5%99%C3%ADloha.pdf/c461fcb6-6e69-47c3-83fd-259cdoeagado.
- [5] Viz Benátské principy, čl. 10, dostupné z: <https://www.ochrance.cz/o-nas/predpisy/Benatske-principy.pdf>.
- [6] Pavel Doubek například navrhuje, že by měla být v rámci Kanceláře veřejného ochránce práv posílena role stávajících lidskoprávních oddělení. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/33287/30522>.
- [7] Za tímto účelem vydává i tzv. Obecné připomínky, ve kterých předpoklady blíže vysvětluje. Viz General Observations, dostupné z: https://ganhri.org/wp-content/uploads/2019/11/EN_GeneralObservations_Revisions_adop- ted_21.02.2018_vf.pdf.
- [8] Viz důvodová zpráva novely, část G (str. 63–78), ve stručnosti rovněž v článku z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-snemovna-schvalila-detskeho-ombudsmana-s-jakym-rozpocetem-bude-hospodarit-stale-neni-jasne-40505444>.

Hlavní budova KVOP [4]

- [9] Viz Pařížské principy, Složení a záruky nezávislosti a plurality, čl. 2, dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principles-relating-status-national-institutions-paris>. Dále Obecná připomínka č. 1.10, dostupné z: https://ganhri.org/wp-content/uploads/2019/11/EN_GeneralObservations_Revisions_adop- ted_21.02.2018_vf.pdf.
- [10] Informace dostupné z: <https://www.eeagrants.cz/cs/programy/lidska-prava/aktuality/2024/jak-posilit-ochranu-lidskych-prav-v-cesk-4375/>.
- [11] Viz článek „Vznik národní lidskoprávní instituce v České republice – v čem se lze inspirovat v Norsku?“, dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/vznik-narodni-lidskopravni-instituce-v-ceske-republice-v-cem-se-lze-inspirovat-v-norsku>. Rovněž spolupráce s Evropskou sítí národních lidskoprávních institucí (ENNHRI) může být pro vhodné nastavení nových aktivit prospěšná.

Zdroje

- Benátské principy (Principy ochrany a podpory ombudsmanských institucí), dostupné: <https://www.ochrance.cz/o-nas/predpisy/Benatske-principy.pdf>.
- Evropská síť národních lidskoprávních institucí (ENNHRI), dostupné: <https://ennhri.org/>.
- General Observations, GANHRI, dostupné: <https://ganhri.org/accreditation/general-observations/>.
- Jan Lhotský, *Česká republika a NHRI: Jak vytvořit národní lidskoprávní instituci?* Ústav mezinárodních vztahů Praha, 2021, dostupné: <https://www.iir.cz/ceska-republika-a-nhri-jak-vytvorit-narodni-lidskopravni-instituci>.
- Novela zákona o veřejném ochránci práv, sněmovní tisk 688/0, včetně důvodové zprávy, dostupné: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=688&CT1=0>.
- Paris Principles (Principles relating to the Status of National Institutions), dostupné: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principles-relating-status-national-institutions-paris>.
- Pavel Doubek, *Ombudsman jako národní lidskoprávní instituce: Jak sladit rozličné lidskoprávní působnosti a naplnit požadavek plurality?* Časopis pro právní vědu a praxi, č. 2, 2023, dostupné: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/33287/30522>.
- Proč děti potřebují dětského ombudsmana?*, ochránce, dostupné: <https://deti.ochrance.cz/kdo/detskyombudsman/>.
- Roman Zapletal, Kristin Høgdahl, *Vznik národní lidskoprávní instituce v České republice – v čem se lze inspirovat v Norsku?* Právní prostor, 2024, dostupné: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/vznik-narodni-lidskopravni-instituce-v-ceske-republice-v-cem-se-lze-inspirovat-v-norsku>.
- Sněmovna schválila dětského ombudsmana. S jakým rozpočtem bude hospodařit, stále není jasné*, Novinky.cz, 2025, dostupné: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-snemovna-schvalila-detskeho-ombudsmana-s-jakym-rozpocetem-bude-hospodarit-stale-neni-jasne-40505444>.
- Strong and effective national human rights institutions – challenges, promising practices and opportunities*, FRA, dostupné: <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/strong-effective-nhris>

Fotografie

- [1] Nová budova KVOP, autor: Jan Lhotský.
- [2] Vznik NHRI schválil i Senát ČR. Senát 2833, autor: Krokodyl, 4. říjen 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.
- [3] Status NHRI ve světě. Countries with accredited independent national human rights institutions, 2023, autor: Our World in Data, 27. srpen 2024, zdroj: Our World in Data, CC BY 4.0.
- [4] Hlavní budova KVOP, autor: Jan Lhotský. Upraveno: oříznutí.

(Ústavní) Ochrana pověsti právnické osoby

Jakub Dubják

Diskuse ohledně ochrany pověsti právnické osoby dostává další podnět k pokračování. Ústavní soud v jeho nedávném nálezu přišel se závěrem odlišným od předchozího závěru Nejvyššího soudu. Spor ohledně ustanovení § 135 občanského zákoníku tak má konečně čerstvý ústavněprávní rozměr. Jaký byl dosavadní vývoj v této otázce a proč je závěr Ústavního soudu klíčovým?

Tento článek se věnuje problematice ochrany pověsti právnické osoby, a to zejm. jejímu nedávnému judikaturnímu vývoji. Cílem článku není detailně rozebrat jedno vybrané soudní rozhodnutí, nýbrž nastínit, co k němu vedlo a co tedy představuje. Autor se již tomuto tématu věnoval v rámci jedné z jeho dřívějších soutěžních prací v rámci tzv. SVOČ.[1]

Prostor k diskusi otevřelo zákonodárcovo vynechání výslovného zakotvení práva právnické osoby na přiměřené zadostiučinění v případě zásahu do její (dobré) pověsti, a to v rámci její obecné ochrany. Toto vedlo k dynamickému vývoji v judikatuře, který vyvrcholil v čerstvém nálezu Ústavního soudu (ÚS).[2]

Příčinou žhavých diskusí, které nálezu předcházely, bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu (NS) ze dne 30. 11. 2021 [3], ve kterém v podstatě vyslovil závěr, že právnická osoba nemá ryze na základě obecné ochrany její pověsti vůči škůdci nárok ani na pouhou omluvu. To platí za předpokladu, že si to výslovně mezi sebou neujednají. Toto rozhodnutí dlouho nečekalo na kritiku ze strany Městského soudu v Praze (MS) v jeho rozhodnutí ze dne 3. 11. 2022.[4] Nastíněné otázky a jejím úskalím jsou věnovány řádky níže.

Od výslovného zakotvení k mlčení zákona

Občanský zákoník z roku 1964 (OZ64) před svým nahrazením současným občanským zákoníkem (OZ) upravoval ochranu pověsti právnické osoby zejména v ustanovení § 19b. Zde stanovoval, že

Ochrana pověsti právnické osoby spadá pod čl. 10 Listiny [1]

v případě neoprávněného zásahu do dobré pověsti právnické osoby se ta mohla „též domáhat přiměřeného zadostiučinění, které [mohlo] být požadováno i v penězích“. Oproti občanskému zákoníku z roku 1950 byl v tomto směru revoluční. Ten v ustanovení § 22 umožňoval právnické osobě, a to pouze pro případ neoprávněného užití jejího názvu, domáhat se pouze upuštění od takového zásahu.

OZ však v jeho ustanovení § 135 věnovaném ochraňování názvu, a v návaznosti na něj i její (dobré) pověsti, již možnost právnické osoby domáhat se přiměřeného zadostiučinění výslovně nezakotvuje. Právnická osoba tak má v rámci tohoto ustanovení celkem dvě možnosti, a sice domáhat se upuštění od případného zásahu a domáhat se odstranění jeho následku. Více nástrojů nabízí ochrana proti nekalé soutěži, kdy se například v rámci ochrany před parazitováním na pověsti lze domáhat i přiměřeného zadostiučinění. Zde se však již jedná o úpravu speciální, tj. určenou pro zvláštní případy.

Praxe krajských soudů před rozhodnutím NS a odlišným názorem MS

K řešení věcí týkajících se pověsti právnických osob jsou dle ustanovení § 9 odst. 2 písm. i) občanského soudního řádu příslušné krajské soudy. Právě na jejich rozhodovací praxi lze ilustrovat, jak zlomovým rozhodnutím NS ve skutečnosti bylo.

Například Krajský soud v Brně ve svém rozsudku pod č. j. 74 Cm 5/2019-147 na základě ustanovení § 135 odst. 2 OZ udělil povinnost Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže zveřejnit omluvu jedné akciové společnosti. Dále v rozsudku pod č. j. 74 Cm 8/2019-167 pak dokonce na základě tohoto ustanovení přiznal vedle omluvy i přiměřené zadostiučinění ve výši 100 000 Kč.

Krajský soud v Ostravě ve svém rozsudku pod č. j. 7 Cm 161/2019-210 rovněž operoval s ustanovením § 135 OZ a dospěl k udělení povinnosti omluvit se a přiznání přiměřeného zadostiučinění ve výši 250 000 Kč. V jeho rozsudku ze dne 17. 12. 2021, tj. ještě krátce po vydání rozhodnutí NS, vedeným pod č. j. 5 Cm 267/2019-93 dokonce uvedl, že „[v]ýčet nároků uvedených v § 135 o. z. nelze považovat za úplný“ a rovněž zde přiznal náhradu nemajetkové újmy. Je otázkou, zdali se mohlo jednat o prvotní záchvěv „rebelie“ nebo šlo pouze o nedostatek času pro zohlednění závěru NS.

Krajský soud v Českých Budějovicích ve svém rozsudku pod č. j. 13 Cm 271/2016-196 dokonce rozvinul úvahu, kdy by mělo být přistupováno k přiznávání přiměřeného zadostiučinění v penězích a kdy nikoliv. Uvedl, že „*jevilo-li by se postačujícím zadostiučiněním nepeněžité, odporovalo by zásadám, na nichž je zbudován občanský zákoník, přiznat v takovém případě těž relativně satisfakci. Tedy satisfakci lze aplikovat v případě, že se jedná o vážný zásah do práva pověsti žalobce, když její výši dle konkrétních okolností určí soud*“.

Přelomové rozhodnutí NS a opačný závěr MS

Výše nastíněný stav však zásadně změnil NS svým rozhodnutím ze dne 30. 11. 2021. V dané věci žalovaný spolek zveřejnil na svých internetových stránkách článek, ve kterém se kriticky věnoval práci žalobkyně (právnické osoby). Ta se obrátila na soud, aby se domáhala ochrany své pověsti. Soud nakonec žalovanému uložil povinnost vybrané části

NS dal vývoji judikatury nový směr [2]

tohoto článku smazat a také zveřejnit omluvu žalobkyni (čili odčinění nemajetkové újmy).

Podle soudu žalovaný neoprávněně zasáhl do pověsti žalobkyně ve smyslu ustanovení § 135 OZ. S odkazem na § 2894 odst. 2 OZ [5] pak soud rozhodl, že přiměřeným zadostiučiněním byla v dané věci omluva. Odvolací soud jeho závěr potvrdil. Nejednalo o problematiku nekalé soutěže či jiný speciální případ, kdy by v rámci úvah figurovala ochrana pověsti jiná než ta obecná zakotvená v ustanovení § 135 OZ.

NS však na rozdíl od výše uvedených rozhodnutí krajských soudů dospěl k závěru, že „*podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 nemá právnická osoba právo na odčinění nemajetkové újmy způsobené (samotným) neoprávněným zásahem do své pověsti podle § 135 odst. 2 [OZ]*“.

NS upozornil na skutečnost, že ustanovení § 2894 odst. 2 OZ omezuje náhradu nemajetkové újmy na případy, kdy tak stanoví zvlášť zákon anebo si to strany samy ujednají. K tomu v rámci odůvodnění NS poskytl demonstrativní výčet případů, kdy tak zákon skutečně činí.

NS se blíže vyjádřil i k případné mezeře v právu, přičemž takovou možnost zde vyloučil. Uznal sice existenci ústavní garance ochrany dobré pověsti právnické osoby, nicméně zpochybnil, že by ta v sobě nezbytně zahrnovala i právo na odčinění nemajetkové újmy. K tomu upozornil i na antropocentrické pojetí OZ a „přirozenou nerovnost mezi fyzickými a právnickými osobami“. Zdůraznil, že „[z]ákon nelimituje základní práva člověka, nýbrž naopak základní práva člověka představují limit pro zákon“.

Přijetí závěrů NS lze ukázat například na rozsudku Krajského soudu v Ostravě pod č. j. 5 Cm 3/2021-87, ve kterém odkázal na závěry NS a při aplikaci ustanovení § 135 OZ náhradu nemajetkové újmy nepřiznal. Dále podobný závěr rovněž s odkazem na rozhodnutí NS učinil Krajský soud v Ústí nad Labem v jeho rozsudku pod č. j. Cm 83/2018-262.

MS však i přes předchozí závěr NS uzavřel, že „*právnická osoba má právo na odčinění nemajetkové újmy způsobené i samotným neoprávněným zásahem do své pověsti podle § 135 odst. 2 o. z., aniž by to muselo být výslovně sjednáno*“. Upozornil na skutečnost, že OZ zřejmě připouští, že právnické osobě může vzniknout nemajetková újma. Odmítl, že by záměrem zákonodárce bylo skrze přijetí nového civilního kodexu vytvořit stav, který spočívá v tom, že v jednom případě (např. jednání v rámci hospodářské soutěže) OZ připouští náhradu nemajetkové újmy a v dalším, srovnatelném, už nikoliv.

MS oproti NS shledal právní analogii za vhodnou. Uzavřel tedy, že „*[v]yplnění mezery v právu doplněním práva na odčinění nemajetkové újmy při zásahu do pověsti právnické osoby odpovídá principům spravedlnosti a dobrému uspořádání práv a povinností*“.

ÚS coby *Deus ex machina*?

ÚS ve svém čerstvém nálezu Pl. ÚS 26/24 dostal příležitost posoudit ústavnost ustanovení § 135 a § 2894 odst. 2 OZ. Milion Chvilek, z. s. (stěžova-

tel) se před obecnými soudy domáhal ochrany své pověsti a dožadoval se v tomto směru i odčinění nemajetkové újmy. Byl však neúspěšný. Soudy (mezi nimi i NS) s odkazem na výše rozvedené rozhodnutí NS uzavřely, že v rámci obecné ochrany pověsti právnické osoby nelze z kombinace ustanovení § 135 odst. 2 OZ a § 2894 odst. 2 OZ dovodit právo domáhat se i odčinění nemajetkové újmy (např. omluvy).

ÚS nakonec posuzovaná ustanovení nezrušil. Uzávěřel nicméně, že „*[ú]činná ochrana dobré pověsti právnických osob ústavně zaručená článkem 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod vyžaduje analogické použití stejných prostředků jako při ochraně proti nekalé soutěži podle § 2988 občanského zákoníku, včetně možnosti požadovat přiměřené zadostiučinění*“.

Klíčovým jsou zde tedy tři navzájem provázané závěry ÚS. Absence právní úpravy umožňující právnické osobě „*domáhat se přiměřeného zadostiučinění za zásah do pověsti představuje mezeru v zákoně*“. Kvůli takovéto mezeře právnické osoby „*přicházejí o efektivní prostředek ochrany své pověsti, která je ústavně zaručena*“, a to v čl. 10 odst. 1 Listiny. K vyřešení této mezery v zákoně je zapotřebí aplikovat stejný katalog prostředků ochrany, které nabízí ustanovení § 2988 OZ, tj. v rámci ochrany před nekalou soutěží.

Ústavní soud tedy zastal k dané otázce stanovisko, které svým způsobem odpovídá chápání soudů dané otázky před zlomovým rozhodnutím NS. Pro některé se tak jedná o pozitivní krok vpřed a pro jiné o nevhodnou interpretaci čl. 10 Listiny.[6]

Skrze svá odlišná stanoviska tak někteří z ústavních soudců upozornili na případná úskalí nálezu ÚS. Mezi výtkami zazněl čistě majetkový charakter pověsti právnické osoby související se skutečností, že právnické osoby jsou „*pouhým*“ konstruktem. Jako takové nemohou mít práva ve smyslu čl. 10 Listiny, který „*zjevně míří na lidi (ti jsou tím každým), nikoli na právnické osoby jako umělé konstrukty*“.

Soudci rovněž zdůraznili význam nového nálezu vzhledem ke skutečnosti, že se ÚS k této otázce vyjádřil teprve podruhé. K tomu se váže i jeho předchozí závěr, že „*přiléhavější interpretací je vnímat takovou ochranu jako součást ústavního práva vlastnit majetek*“.[7] Soudci ve svém stanovisku nijak nepopřeli, že by právnické osoby mohly utrpět újmu neoprávněným zásahem do jejich pověsti. Takovou

újmu však řadí ke sféře majetkových práv právnických osob nikoliv osobnostních.

Specifické případy, pro které OZ stanovuje náhradu nemajetkové újmy, je tak dle soudců nezbytné považovat za výjimky z pravidla. Odmítli tedy možnost, že by OZ v tomto směru trpěl vadami čili shledali stejně jako NS, že v tomto směru mezera v právní úpravě neexistuje. Je tedy otázkou, zdali v budoucnu nedojde k dalšímu judikaturnímu vývoji např. u některého ze zmíněných krajských soudů.

Poznámky

- [1] Viz zde <https://science.law.muni.cz/dokumenty/62372>.
- [2] Nález Ústavního soudu ze dne 15. ledna 2025, sp. zn. Pl. ÚS 26/24.
- [3] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 23 cdo 327/2021.
- [4] Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. 11. 2022 č. j. 22 Co 200/2022-293.
- [5] První věta § 2894 odst. 2 OZ stanovuje následující: „*Nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, pohřbuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon*“.
- [6] Čl. 10 odst. 1 Listiny stanovuje následující: „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno*“.

ÚS vydal zlomový nález [3]

- [7] Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2018, sp. zn. I. ÚS 3819/14. Dostupný zde https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2018/I_US_3819_14_na_web.pdf.

Zdroje

- Dubják, J. *Ustanovení § 135 odst. 2 současného občanského zákoníku a jeho „bezzubost“*. (soutěžní práce SVOČ 2023/2024).
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. ledna 2025, sp. zn. Pl. ÚS 26/24. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2025/Pl.-26-24-n%C3%A1lez_AN.pdf.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 23 cdo 327/2021. Dostupné z: <https://sbirka.nsoud.cz/sbirka/20799/>.
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. 11. 2022 č. j. 22 Co 200/2022-293. Dostupné z: <https://rozhodnuti.justice.cz/rozhodnuti/?id=1b92aaa2-dof2-4b9a-979b-905e09241e29>.
- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2020, č. j. 74 Cm 5/2019-147. Rozsudek byl poskytnut autorovi článku na základě podané žádosti o poskytnutí informací podle z. č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. května 2021, č. j. 74 Cm 8/2019-167. Rozsudek byl poskytnut autorovi článku na základě podané žádosti o poskytnutí informací podle z. č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 12., č. j. 13Cm 271/2016-196. Rozsudek byl poskytnut autorovi článku na základě podané žádosti o poskytnutí informací podle z. č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 6. 2021, č. j. 7 Cm 161/2019-210. Rozsudek byl poskytnut autorovi článku na základě podané žádosti o poskytnutí informací podle z. č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 12. 2021, č. j. 5 Cm 267/2019-93. Rozsudek byl poskytnut autorovi článku na základě podané žádosti o poskytnutí informací podle z. č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 2. 2022 č. j. 5 Cm 3/2021-87. Rozsudek byl poskytnut autorovi článku na základě podané žádosti o poskytnutí informací podle z. č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 7. 2022 č. j. 24 Cm 83/2018-262. Rozsudek byl poskytnut autorovi článku na základě podané žádosti o poskytnutí informací podle z. č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Z. č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění účinném k 1. 1. 2013. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR288_2013_01_01#unit-1.
- Z. č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník, ve znění účinném k 1. 1. 1951. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR15303_1951_01_01#unit-1.

Fotografie

- [1] Ochrana pověsti právnické osoby spadá pod čl. 10 Listiny. Socha alegorie Spravedlnost na terase špitálu v Kuksu (Q66220691) 02, autor: Barocco, 21. červen 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC 1.0.
- [2] NS dal vývoji judikatury nový směr. Vchod do budovy Nejvyššího soudu focená zpoza stromu, autor: Jakub Dubják. Upraveno: oříznutí.
- [3] ÚS vydal zlomový nález. Budova Ústavního soudu (3), autor: Jakub Dubják. Upraveno: oříznutí.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Nikola Burdová

Afghánistán: Má Mezinárodní trestní soud jurisdikci stíhat nelidský režim?

Tereza Hladíková

Po nástupu islamistického hnutí Tálibán k vládě v Afghánistánu v srpnu 2021 se tamější situace lidských práv rapidně zhoršila. Největší obětí pronásledování a utlačování jsou především ženy, které s loňským novým srpnovým zákonem nemohou na veřejnosti ani promluvit. Mezinárodní trestní soud se situací v zemi zabývá již od roku 2006, v lednu 2025 byla dokonce podána žádost o vydání dvou zatykačů. Má ale Soud dostatečnou jurisdikci?

Hnutí Tálibán se v Afghánistánu ujalo moci poprvé v roce 1996, kdy se stalo vítězným a nejsilnějším aktérem vnitřního ozbrojeného konfliktu, který v zemi nastal po sovětsko-afghánské válce. Již jejich první vláda se v zemi projevila systematickým porušováním lidských práv, popravováním a pronásledováním politických i náboženských odpůrců a odtrhnutím země od mezinárodního společenství.

Tálibán byl sesazen invazí sil USA a jejich spojenců jako odpověď na teroristické útoky z 11. září spáchané skupinou Al-Káida, kterou Tálibán podporoval a nechal operovat ze svého území. Po úspěšném sesazení Tálibánu a dosazení nové afghánské vlády podporované přítomností spojeneckých vojsk se situace na téměř 20 let proměnila. Tálibán spolu s dalšími ozbrojenými skupinami vedl proti tehdejší vládě a spojeneckým silám mezinárodního společenství povstaleckou válku, která si vyžádala mnoho obětí na straně spojenců i Afghánců.

Hnutí Tálibán se dostalo znovu k moci po stažení amerických a spojeneckých jednotek ze země v srpnu 2021. Hnutí začalo postupně omezovat ženská práva v zemi, a to na základě fundamentalistického výkladu islámského práva šaría kombinovaného s paštunským zvykovým právem. Ženy v Afghánistánu přišly během tří let postupně o právo svobodného pohybu bez doprovodu mužského příbuzného nebo právo studovat vysokou či střední školu.

Obchod s burkami - oděvem, který zahaluje celé tělo, včetně očí [1]

Zřízeno bylo také oddělení morální policie, které má za úkol hlídat, že se ženy na veřejnosti neoblékají nepatřičně. To pro ně nyní znamená kompletní zahalení těla včetně obličeje a očí. Do arzenálu Tálibánu se vrátily i přísné tresty pro porušení jejich zákonů a zvyků. Za cizoložství, které je považováno za jeden z nejhorších hříchů, jakých se žena může dopustit, byly znovu zavedeny tresty jako bičování či kamenování. Koncem srpna 2024 prosadilo hnutí Tálibán nový zákon, který mimo jiné zakazuje, aby byl na veřejnosti slyšen ženský hlas.

Zločiny Tálibánu z pohledu mezinárodního práva

Činy Tálibánu proti ženám lze z právního hlediska charakterizovat jako perzekuci. Dle článku 7 Římského statutu je perzekuce „úmyslné a závažné zbavení základních práv v rozporu s mezinárodním právem z důvodu identity skupiny nebo kolektivu“ a může být zločinem proti lidskosti. Aby mohl být případ perzekuce předložen před MTS a jeho viník obviněn, je ovšem nutné aby byla perzekuce prováděna v souvislosti s činy uvedenými v článku 7 Římského statutu nebo se zločiny spadajícími do jurisdikce Soudu - tedy zločiny proti lidskosti, genocidia, agrese nebo válečnými zločiny.

Tálibán se během své první i nynější druhé vlády dopouštěl široké škály zločinů proti lidskosti, mířených nejen proti ženám. Mezi další skupiny obyvatelstva pronásledované a utlačované Tálibánem patří například náboženské a etnické menšiny či

Dva ženské světy [2]

vzdělaná vrstva. Tálibán se na afghánském obyvatelstvu mohl dopouštět zločinů proti lidskosti v podobě tělesných trestů, mučení, vražd, neoprávněného věznění, nucených sňatků, znásilňování a jiného sexuálního násilí.

Vyšetřování Mezinárodním trestním soudem

Situace lidských práv a svobod v Afghánistánu je Mezinárodním trestním soudem (MTS) monitorována již delší dobu. O povolení vyšetřování údajných zločinů, spojených s ozbrojeným konfliktem v Afghánistánu od 1. května 2003, bylo požádáno již v listopadu 2017. Samotné vyšetřování bylo zahájeno 5. března 2020.

Vyšetřování bylo krátce po svém začátku pozastaveno, neboť vláda Afghánistánu na základě čl. 18 odst. 2 Římského statutu [1] podala žádost o odložení vyšetřování. V říjnu 2022 bylo ovšem vyšetřování znovu obnoveno, neboť bylo prokázáno, že Afghánistán skutečné vyšetřování neprováděl.

K datu obnovení vyšetřování se váže i začátek nezávislého, nestranného a důkladného vyšetřování situace v Afghánistánu, které pokrývá primárně zločiny spáchané Tálibánem nebo Islámským státem v souvislosti s konfliktem v Afghánistánu.

V listopadu 2024 podaly Chile, Kostarika, Španělsko, Francie, Lucembursko a Mexiko oznámení o situaci v Afghánistánu žalobci MTS. To je možné díky článku 14 Římského statutu, podle něhož mohou smluvní státy podat oznámení, domnívají-li se, že dochází k páčání trestných činů spadajících do jurisdikce MTS. Státy vyjádřily své znepokojení nad vážným zhoršením situace v oblasti lidských práv v Afghánistánu, zejména pokud jde o ženy a dívky.

Kancelář žalobce MTS Karima A. A. Khana, která se případem Afghánistánu zabývá, reagovala ujištěním, že na případu aktivně pracuje. Žalobce také naznačil, že v příštích měsících bude možné oznámit konkrétní výsledky.

Tyto výsledky přinesla žádost o vydání dvou zatykačů na vrcholné představitele Tálibánu z 23. ledna

2025. Žalobce žádá o vydání zatykačů na Hajbattulláha Achúndzáda, nejvyššího vůdce Tálibánu, a Abdula Hakíma Hakkáního, předsedu nejvyššího soudu Afghánistánu. Obvinění jsou z perzekuce žen, dívek a dalších skupin, které jsou Tálibánem považovány za nepohodlné. Konkrétně se měli dopouštět odírání základních lidských práv jako práva na život, svobodu, volný pohyb, svobodu projevu, vzdělání, shromažďování a soukromý život.

Jurisdikce MTS a možné budoucí komplikace

MTS může stíhat zločiny spáchané v Afghánistánu, protože země v roce 2003 ratifikovala Římský statut. Soud tak má pravomoc vyšetřovat zločiny, které se na jeho území staly od 1. května 2003 nebo které mají souvislost s ozbrojeným konfliktem v Afghánistánu, pokud jsou se situací v zemi dostatečně propojeny a byly spáchany na území jiných států, které přijaly Římský statut.

Žalobce o žádosti o vydání zatykačů rozhodl na základě většího množství důkazů o porušování lidských práv, včetně výpovědí znalců a svědků, úředních nařízeních, forenzních zpráv, audiovizuálních materiálů a výpovědí samotných podezřelých a dalších představitelů Tálibánu. Na základě proěřených důkazů lze činy spáchané osobami uvedenými v žádosti kvalifikovat jako zločiny lidskosti podle článku 7 Římského statutu, což znamená, že spadají do jurisdikce MTS. O tom, zda k vydání zatykačů skutečně dojde rozhodne Přípravný senát MTS.

Kancelář žalobce se chce v budoucnu zaměřit na odsouzení většího počtu vysokých představitelů Tálibánu. Budoucí kroky ve vyšetřování závisí také na podpoře a spolupráci ostatních států. Překážkou se může stát stále nejasný postoj mezinárodního společenství k situaci v Afghánistánu. Po nástupu Tálibánu k moci přerušilo velké množství států a mezinárodních organizací obchodní a diplomatické vztahy s Afghánistánem, což vedlo k rozsáhlému zhoršení ekonomické situace a chudoby, která by dlouhodobě mohla připravit o život množství afghánských civilistů. Udržování ekonomických vazeb na Afghánistán zase de facto podporuje a financuje současnou vládu Tálibánu. Toto dilema se tedy může projevit i v postojích jednotlivých států k dalšímu vyšetřování.

Největší komplikací pro dosažení spravedlnosti, i v případě vydání zatykačů, je povaha tálibánského režimu. Ten své vysoko úřadující představitele před Soud nevydá a šance na jejich zatčení je tedy reálná pouze pokud dotyční opustí území Afghánistánu.

Poznámka

[1] Podle článku 18 Římského statutu žalobce MTS oznamuje příslušným státům zahájení vyšetřování, načež státy mají měsíc na to, aby soud informovaly o tom, zda zločiny samy vyšetřují. Pokud by vnitrostátní orgány daného státu zločiny samy efektivně vyšetřovaly, MTS na základě principu komplementarity vyšetřování odloží.

Zdroje

- Hasrat-Nazimi, W. (2024). Taliban's new laws ban Afghan women from speaking in public. *DW*. Získáno z <https://www.dw.com/en/how-talibans-new-rules-further-silence-women-in-afghanistan/a-70054470>.
- International Crisis Group. (2023). Restricting Education for Women and Girls. In *Taliban Restrictions on Women's Rights Deepen Afghanistan's Crisis* (p. 3-6). International Crisis Group. Získáno z <http://www.jstor.org/stable/resrep47378.5>
- Kelly, A., and Zahra J.. (2024) 'Frightening' Taliban law bans women from speaking in public. *The Guardian*. Získáno z <https://www.theguardian.com/global-development/article/2024/aug/26/taliban-bar-on-afghan-women-speaking-in-public-un-afghanistan>.
- Křeková, K., and Čáslavová V. (2024). Postavení žen a jejich práva v Afghánistánu během druhé vlády Tálibánu. *Security Outlines*. Získáno z <https://www.securityoutlines.cz/postaveni-zen-a-jejich-prava-v-afghanistanu-behem-druhe-vlady-talibanu/>.
- International Criminal Court. (2024). *Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC on the Situation in Afghanistan: receipt of a referral from six States Parties*. Získáno z <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-situation-afghanistan-receipt-referral-six-states>
- International Criminal Court. (2024). *Statement of ICC Prosecutor Karim A. A. Khan KC: Applications for arrest warrants in the situation in Afghanistan*. Získáno z <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-afghanistan>
- International Criminal Court. (2024). *Afghanistan*. Získáno z <https://www.icc-cpi.int/afghanistan>
- Ahmadi B., Baillie L. and Luloff G. (2024). What an ICC Case on Mali Means for Prosecuting Taliban Gender Crimes. *United States Institute of Peace*. Získáno z <https://www.usip.org/publications/2024/09/what-icc-case-mali-means-prosecuting-taliban-gender-crimes>

Fotografie

- [1] Obchod s burkami - oděvem, který zahrnuje celé tělo, včetně očí. Burqa seller. autor: Institute for Money, Technology and Financial Inclusion, 25. únor 2011, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0.
- [2] Dva ženské světy. Female soldier tries to reach out to Afghan women during Eid, autor: ISAF Headquarters Public Affairs Office, 21. listopad 2009, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0

Zločiny na Blízkém východě: Za co jsou stíháni lídři Hamásu a představitelé Izraele?

Barbora Bulánková

Vyšetřování izraelsko-palestinského konfliktu v Pásmu Gazy v posledních týdnech a měsících přineslo zásadní posuny. Vydání zatykačů na vůdce Hamásu a především pak na představitelé Izraele rezonuje jak v oblasti globální politiky, tak na poli mezinárodní trestní spravedlnosti. Co je ale předmětem zatykačů? Čeho se měli představitelé Hamásu a Izraele dopustit?

V květnu 2024 žalobce Mezinárodního trestního soudu (MTS), Karim A. A. Khan, podal žádost o vydání zatykačů v souvislosti s konfliktem v Gaze, a to konkrétně na izraelského premiéra Benjamina Netanjahua, ministra obrany Yoava Gallanta a tři vůdce Hamásu; Jahjá Sinvára, Muhammada Dajfa a Ismáíla Haníju.

Khan na základě provedeného vyšetřování v Pásmu Gazy a Izraeli totiž dospěl k závěru, že tyto osoby mohou být trestně odpovědné za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti páchané na území Izraele a Pásmu Gazy nejméně od 7. října 2023 (podrobnosti k vydání zatykačů viz Bulletin prosinec 2024, str. 7). MTS v listopadu 2024 těmto žádostem vyhověl a vydal zatykače na Netanjahua, Gallanta a Dajfa (Haníja a Sinvár mezitím zemřeli).

Zatykače jsou klasifikovány jako tajné z důvodu ochrany svědků a celkového průběhu vyšetřování. S ohledem na to, že některé zločiny mohou stále probíhat, byly ale některé informace zveřejněny.

Hamás: Brutální útoky v Izraeli

Na Dajfa, velitele brigád al-Qassam, byl vydán zatykač za zločiny proti lidskosti v podobě vyhlazování, vraždy a znásilnění a jiného sexuálního násilí. Zatykač byl vydán i za válečné zločiny, konkrétně vraždu, kruté zacházení, urážku lidské důstojnosti, braní rukojmí, mučení, znásilnění a jiné formy sexuálního násilí.[1]

Zatykač byl vydán i na izraelského premiéra Benjamina Netanjahua [1]

Jaký je ale vlastně rozdíl mezi válečnými zločiny a zločiny proti lidskosti? Hlavní rozdíl spočívá především v kontextu, v jakém jsou zločiny páchany. Válečným zločinem je závažné porušení mezinárodního humanitárního práva, kterého se dopustil jednotlivec v rámci ozbrojeného konfliktu. Jde o činy jako je zabíjení civilistů, mučení zajatců nebo úmyslné ničení civilní infrastruktury. Válečné zločiny se týkají mezinárodních i vnitrostátních ozbrojených konfliktů, ačkoli konkrétní pravidla či rozsah některých zločinů se v závislosti na typu konfliktu mohou lišit.

Zločiny proti lidskosti jsou zločiny páchané v rámci rozsáhlého a systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu, které nejsou omezeny pouze na dobu války, ale mohou se týkat i období míru. Jde o činy jako je například vyhlazování, vražda, znásilnění, mučení a jiné formy násilí, které jsou páchany

v rámci organizovaného a cíleného útoku na civilní obyvatelstvo, obvykle ze strany státních nebo jiných organizovaných skupin.

Vyhlazování i sexuální násilí

Dajf je obviněn jak ze zločinu vraždy, tak z vyhlazování, a to z důvodu rozsahu a způsobu provedení činů. Zatímco vražda je úmyslné usmrcení jednotlivců, vyhlazování je definováno jako masové zabíjení civilistů. Zločin vyhlazování může být proveden i úmyslným působením takových životních podmínek, jejichž cílem je zlikvidovat část civilního obyvatelstva. To může zahrnovat například odepření přístupu k potravinám, vodě, lékům nebo jiným základním životním potřebám. V tomto případě ale skutkovou podstatu zločinu vyhlazování naplnilo koordinované zabíjení civilistů na několika odlišných lokalitách.

Výše uvedené válečné zločiny a zločiny proti lidskosti byly spáchány v souvislosti s brutálním útokem Hamásu dne 7. října 2023, kdy teroristická skupina zavraždila stovky izraelských civilistů a vzala nejméně 245 rukojmí s cílem využít je pro pozdější vyjednávání o propuštění Palestinců vězněných Izraelem. Tím došlo i ke spáchání válečného zločinu braní rukojmí. Přestože na zadržení rukojmí se podílelo vedle Hamásu několik dalších ozbrojených skupin, Hamás nad nimi převzal kontrolu nejpozději od začátku jejich zadržení na území Gazy, což bylo pro vydání zatykače na Dajfa klíčové.

Mimo to bylo zjištěno, že rukojmí, převážně ženy, pak byli vystaveny i sexuálnímu a genderově podmíněnému násilí. Jednalo se například o nucenou penetraci či nucenou nahotu. Oběti pak byly často

[Žalobce MTS, Karim A. A. Khan, podal žádost na vydání zatykačů na lídry Hamásu a Izraele \[2\]](#)

vystaveny celkovému ponižujícímu a degradujícímu zacházení. MTS tak dospěl k závěru, že útočníci se dopouštěli zločinů proti lidskosti a válečných zločinů mučení, znásilnění a jiné formy sexuálního násilí, krutého zacházení a zločinů proti lidské důstojnosti.

Proč jsou za tyto zločiny stíháni vůdci Hamásu, ačkoliv je často nepáchali osobně? Představitelé Hamásu tyto zločiny totiž plánovali a podněcovali k jejich spáchání, tyto operace řídili a přikazovali jejich páchání svým vojenským podřízeným.

Zločiny izraelských představitelů

Co se týče předsedy vlády Izraele Netanjahua a ministra obrany Gallanta, zatykače byly vydány za zločiny proti lidskosti v podobě vraždy, perzekuce a dalších nelidských činů. Obvinění se týkají i válečných zločinů a zahrnují hladovění civilistů jako způsob vedení boje a úmyslné vedení útoků proti civilnímu obyvatelstvu.

Nutno podotknout, že válečné zločiny byly spáchány jak v kontextu mezinárodního ozbrojeného konfliktu mezi Izraelem a Palestinou [2], tak v rámci paralelně probíhajícího vnitrostátního ozbrojeného konfliktu mezi Izraelem a Hamásem. Z tohoto důvodu jsou představitelé Izraele stíháni za válečné zločiny. Jelikož zločiny byly zároveň součástí systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu, lze jednání kvalifikovat i jako zločiny proti lidskosti.

Hladovění jako způsob vedení války

Netanjahu i Gallant jsou obviněni z toho, že úmyslně a vědomě zbavovali civilní obyvatelstvo prostředků nezbytných pro přežití, jako jsou potraviny, voda, léky, zdravotnické potřeby, palivo i elektřina. Takové jednání je v rozporu s mezinárodním humanitárním právem.

Žalobce ve svém návrhu na vydání zatykačů zmiňoval totální blokádu Gazy, která zahrnovala úplné uzavření tří hraničních přechodů – Rafah, Kerem Shalom a Erez, a následné neodůvodněné omezení přepravy nezbytných zásob jako jsou potraviny a léky, a to i po jejich opětovném otevření. Blokáda mimo to zahrnovala přerušování vodovodních potrubí vedoucích z Izraele do Gazy, která jsou hlavním zdrojem čisté vody, nebo přerušování dodávek električ-

ny. To vše mělo také vážný dopad na poskytování lékařské péče a vedlo k úmrtí civilistů, včetně dětí, v důsledku podvýživy, dehydratace a absence řádného lékařského ošetření.

I to MTS ve zveřejněných informacích uvádí, soustředí se ale především na snahu představitelů Izraele minimalizovat pomoc poskytovanou humanitárními organizacemi. Ta byla často podmíněná a k jejímu navýšení nepomáhaly ani apely jiných států a mezinárodních organizací. MTS přitom nezjistil žádný ospravedlnitelný důvod k tomuto omezení. Naopak docházelo dokonce k útokům na humanitární konvoje. To způsobilo další minimalizaci humanitární pomoci, protože organizace byly nuceny omezit svoje působení v Gaze.

MTS proto konstatoval, že odpírání humanitární pomoci i omezování základních životních podmínek byly s největší pravděpodobností součástí válečných cílů. Proto došel MTS k závěru, že Netanjahu i Gallant nesou odpovědnost za válečný zločin hlodování jako způsobu vedení války.

Zločiny proti lidskosti

Dalším zločinem proti lidskosti páchaným na území Gazy je zločin proti lidskosti ve formě jiných nelidských činů, kdy civilnímu obyvatelstvu byl úmyslně omezen přístup k lékům a zdravotnickým prostředkům, zejména anestetikům. To vedlo především k působení extrémní bolesti a utrpení. Lékaři totiž byli nuceni provádět náročné operace raněných osob, jako třeba amputace, bez umrtvení. Mezi raněné přitom patřily i děti.

Jednání vedoucí k úmyslnému potlačení základních práv civilního obyvatelstva bylo navíc vedeno na základě politické či národnostní příslušnosti. MTS proto představitele Izraele podezírá i ze spáchání zločinu proti lidskosti ve formě systematického pronásledování, tedy perzekuce.

Poznámky

- [1] V podrobnostech odkazujeme na informace poskytnuté ve spojení s vydáním zatykačů: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>.
- [2] Izrael a Palestina jsou smluvní strany Ženevských úmluv z roku 1949 a Izrael okupuje části Palestiny. Proto jde o mezinárodní ozbrojený konflikt. Na boje mezi Hamásem a Izraelem lze pak aplikovat pravidla vnitrostátního ozbrojeného konfliktu.

Zdroje

- Amnesty International. (2024). *Israel: International Criminal Court investigation highlights need for justice for victims of alleged war crimes*. Amnesty International. Získáno z <https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/8668/2024/en/>.
- Amnesty International. (2024). *Izrael/OPT: Netanjahu, Gallant a Deif musí stanout před ICC za obvinění z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti*. Amnesty International. Získáno z <https://www.amnesty.cz/zprava/6060/izraelopt-netanjahu-gallant-a-dif-musi-standout-pred-icc-za-obvineni-z-valectnych-zlocinu-a-zlocinu-proti-lidskosti>.
- Associated Press. (2024, říjen). *International court says it has jurisdiction over Palestinian territories*. Získáno z <https://apnews.com/article/international-court-israel-war-gaza-hague-a8b1ab2ac9325f6807d4a7239f717468>.
- Associated Press. (2024, říjen). *Israel-Gaza war escalates with no signs of ceasefire*. Získáno z <https://apnews.com/article/mideast-wars-israel-gaza-lebanon-5dbfc18c7311a6b3eb16c89981bd3dfb>.
- Mezinárodní trestní soud. (2024). *Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I issues warrant of arrest for Mohammed Diab Ibrahim Al-Masri (Deif)*. Získáno z <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-issues-warrant-arrest-mohammed-diab-ibrahim>.
- Mezinárodní trestní soud. (2024). *Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant*. Získáno z <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>.
- Mezinárodní trestní soud. (2024). *Statement of ICC Prosecutor Fatou Bensouda respecting an investigation of the situation in Palestine*. Získáno z <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-fatou-bensouda-respecting-investigation-situation-palestine>.
- Mezinárodní trestní soud. (2024). *Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC: Applications for arrest warrants in the situation in the State of Palestine*. Získáno z <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state>.
- Mezinárodní trestní soud. *Elements of Crimes*. Získáno z <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>.

Fotografie

- [1] Zatykač byl vydán i na izraelského premiéra Benjamina Netanjahu. תירבע: תעישתה לארשי תלשממ שאר לש תימשר הנומת: תירבע. (Oficiální portrét izraelského premiéra Benjamina Netanjahu), autor: Avi Ohayon / Government Press Office of Israel, 5. dubna 2009, zdroj: Wikimedia Commons. CC BY-SA 3.0.
- [2] Žalobce MTS, Karim A. A. Khan, podal žádost na vydání zatykačů na lídry Hamásu a Izraele. Karim Ahmad Khan, autor: UN International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, 28. února 2022, zdroj: flickr, CC BY 2.0.

Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost

Šimon Komár

Posun ve vyjednávání úmluvy o zločinech proti lidskosti

V uplynulých měsících došlo k významnému posunu ve vyjednávání nové úmluvy o předcházení a trestání zločinů proti lidskosti. Valné shromáždění Organizace spojených národů totiž schválilo rezoluci, podle níž má být přistoupeno k oficiálnímu vyjednávání mezinárodní úmluvy o předcházení a trestání zločinů proti lidskosti. O sjednávání úmluvy jsme informovali již v minulosti (viz Bulletin květen 2024, s. 6-7).

Na rozdíl od mnoha jiných zločinů podle mezinárodního práva (genocida, válečné zločiny aj.) nejsou zločiny proti lidskosti a jejich trestání regulovány vlastní mezinárodní smlouvou. Jedinou právní úpravu najdeme v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu. Ten však příliš nereaguje na realitu, v níž zločinů proti lidskosti přibývá. Nereguluje například povinnost mezinárodní spolupráce států v této oblasti nebo nestanoví povinnost přijmout legislativu na národní úrovni. Dále také přímo nezavazuje státy k předcházení a trestání těchto zločinů. Dalším problémem Římského statutu je to, že jeho smluvní stranou zdaleka nejsou všechny státy mezinárodního společenství.

Komise pro mezinárodní právo OSN připravila návrhy článků o prevenci a trestání zločinů proti lidskosti (Návrhy článků) již v roce 2019. Podle nich jsou zločinem proti lidskosti například vraždy, vyhlazování, zotročování, mučení a další zločiny vědomě spáchané na civilním obyvatelstvu v době míru nebo války. Článek čtyři pak zakotvuje povinnost států přijmout zákaz zločinů proti lidskosti do svých právních systémů a povinnost mezinárodní spolupráce při stíhání těchto zločinů.

Návrhy článků mají sloužit jako základ pro přijetí úmluvy na půdě Valného shromáždění OSN. Přijetí rezoluce o zahájení oficiálního vyjednávání úmluvy o prevenci a trestání zločinů proti lidskosti je zásad-

Státy přistoupí k vyjednávání úmluvy o zločinech proti lidskosti [1]

ním krokem vpřed v době, kdy k páchání zločinů proti lidskosti dochází stále častěji.

Žádost o vydání zatykače na představitele Myanmaru

Žalobce Mezinárodního trestního soudu (MTS) Karim A. A. Khan podal 27. listopadu 2024 žádost o vydání zatykače na vrchního velitele myanmarských obranných sil, generála Min Aun Hlaina. Žádostí se bude zabývat přípravný senát MTS, který rozhodne, zda jsou splněny požadavky potřebné pro vydání zatykače.

Od listopadu 2019 vyšetřovala kancelář žalobce MTS zločiny údajně spáchané na Rohinzích v Myanmaru v letech 2016 a 2017. Menšina rohingských muslimů měla být myanmarskými ozbrojenými složkami pronásledována a její značná část násilně vyhnána z Myanmaru. Většina lidí, kteří byli takto donuceni opustit své domovy se usídlila v sousedním Bangladéši (viz Bulletin červen 2022, s. 9-12).

Žalobce MTS uvedl, že nasbíral dostatek důkazního materiálu, na jehož základě se domnívá, že Min Aun Hlain je trestně odpovědný za zločiny proti lidskosti v podobě pronásledování a násilné deportace příslušníků rohingské menšiny. Dále uvedl, že se jedná o první žádost o vydání zatykače týkající se situace v Myanmaru, další však budou následovat.

Žalobce MTS požádal o vydání zatykače na představitele Myanmaru Min Aun Hlaina [2]

Dva bývalí představitelé Syrských ozbrojených sil jsou v USA obviněni ze zločinů mučení a nelidského zacházení

V pondělí 9. prosince 2024 bylo zveřejněno obvinění dvou bývalých vrchních představitelů syrských zpravodajských služeb Jamila Hassana a Abdula Salama Mahmuda. Ti se měli dopustit zločinů mučení a nelidského zacházení na vězňených odpůrcích bývalého syrského režimu. Obvinění bylo zveřejněno dva dny po úspěšné ofenzivě syrských rebelů v hlavním městě Sýrie Damašku, po které musel ze země uprchnout i bývalý prezident Sýrie Bašár al-Asad. Tomu byl následně udělen azyl v Rusku.

Zmínění muži byli podle Státního zastupitelství pro Severní Illinois odpovědní za vedení a řízení několika detenčních center a věznic za bývalého režimu

Po pádu režimu Bašára al-Asada padají první obvinění proti představitelům jeho režimu [3]

Bašára al-Asada v Sýrii. Mezi těmito věznicemi byla i nechvalně známá vojenská vazební věznice Mezzeh poblíž Damašku. Ve věznicích Mezzeh měli být údajně drženi a systematicky mučeni syrští odpůrci Asadova režimu, ale také zahraniční (včetně amerických) humanitární pracovníci a novináři.

Jamil Hassan a Abdul Salam Mahmud jsou obviněni z krutého a nelidského zacházení a mučení. Na oba muže byl vydán zatykač, v současné době jsou však stále na svobodě.

Zdroje

- Amnesty International. (2024). Global: states must negotiate a robust treaty on crimes against humanity after breakthrough resolution. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/11/states-must-negotiate-robust-treaty-crimes-against-humanity-after-resolution/>
- International federation for human rights. (2024). States move towards negotiation for a treaty on crimes against humanity. Dostupné z: <https://www.fidh.org/en/issues/international-justice/states-move-towards-negotiations-for-a-treaty-on-crimes-against>
- Mezinárodní trestní soud. (2024). Statement of ICC prosecutor Karim A.A. Khan: Application for an arrest warrant in the situation in Bangladesh/Myanmar. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-application-arrest-warrant-situation-bangladesh>
- Office of public affairs, U.S. Department of justice. (2024). Criminal charges unsealed against two former high-ranking syrian government intelligence officials for war crimes against americans and other civilians. Dostupné z: <https://www.justice.gov/opa/pr/criminal-charges-unsealed-against-two-former-high-ranking-syrian-government-intelligence>
- United Nations. (2019). Draft articles on prevention and punishment of crimes against humanity. Dostupné z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/7_7_2019.pdf
- Weurding, A. (2024, prosinec). US unseals war crimes indictment against former syrian officials. Jurist news. Dostupné z: <https://www.jurist.org/news/2024/12/us-unseals-war-crimes-indictment-against-former-syrian-officials/>

Fotografie

- [1] Státy přistoupí k vyjednávání úmluvy o zločinech proti lidskosti. UN General Assembly 2006. autor: Shealeah Craighead. 19. 9. 2006. zdroj: wikimedia commons, Public Domain.
- [2] Žalobce MTS požádal o vydání zatykače na představitele Myanmaru Min Aun Hlaina. Min Aung Hlaing in june 2017. autor: Vadim Savitsky. 20. 6. 2017. zdroj: wikimedia commons, CC BY 4.0.
- [3] Po pádu režimu Bašára al-Asada padají první obvinění proti představitelům jeho režimu. Syrians in Germany celebrate fall of Assad régime, 8. december. autor: Shark1989z. zdroj: wikimedia commons, CC BY-SA 4.0

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Tomáš Opat a Natálie Dřínovská

Zákaz produktů pocházejících z nucené práce na trhu Evropské unie

Nga Thi Nguyen

Evropská unie dne 19. listopadu 2024 přijala nařízení, kterým se zakazuje dovoz, prodej a vývoz produktů, při jejichž výrobě byla použita nucená práce. Nařízení popisuje mechanismus, kterým se bude zákaz na území Evropské unie vynucovat. Nová právní úprava by měla přispět k ochraně lidských práv osob, které jsou oběťmi nucené práce.

Zákaz nucených prací

Hlavním důvodem, proč vzniklo nové nařízení EU je, že se s celosvětovým lidskoprávním problémem využívání nucených prací stále nedaří efektivně bojovat. Zákaz nucených prací je zakotven ve všech významných lidskoprávních dokumentech, jmenovitě například v čl. 5 Listiny základních práv Evropské unie, čl. 4 Evropské úmluvy o lidských právech nebo také v čl. 8 odst. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Moderní otroctví tvoří dle Mezinárodní organizace práce (MOP) dvě hlavní oblasti, kterými jsou nucené manželství a nucená práce. Pod nucenou prací patří zaprvé vykořisťování nucenou prací, zadruhé nucené sexuální vykořisťování dospělých a komerční sexuální zneužívání dětí a zatřetí nucená práce uložená státem. Oběti nucených prací pracují například pod pohrůžkou tělesné či sexuální újmy, nebo zpočátku vůbec netuší, že se jedná o nucenou práci, protože jsou jim prezentovány lživé informace. Takové praktiky mají největší dopad na zranitelné a marginalizované skupiny ve společnosti, kterými jsou například děti, ženy nebo migranti. Zaměstnavatelé totiž zneužívají zranitelného postavení těchto osob, které jsou pak donuceny v práci pokračovat.

Leden je měsícem povědomí o trestném činu obchodování s lidmi [1].

MOP k roku 2021 uvádí, že se na celém světě nachází 27,6 milionů osob vykonávajících nucenou práci, z nichž 3,3 milionů tvoří děti. K většině nucené práce dochází v soukromém sektoru. Nejvíce je zasažen sektor služeb, zpracovatelský průmysl, stavební průmysl, zemědělství a domácí práce.

Produkty vyrobené nucenou prací

Nařízení EU zakazuje veškeré produkty ve všech průmyslových odvětvích, které byly za využití nucené práce vyrobeny, uvedeny nebo dodávány na trh EU nebo vyváženy z trhu EU. Nařízení přebírá definici nucené práce z Úmluvy MOP o nucené nebo povinné práci č. 29, podle které výraz „nucená nebo povinná práce“ označuje „každou práci nebo službu, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůžkou jakéhokoli trestu a ke které se řečená osoba nenabídla dobrovolně.“

Šetření týkající se produktů a hospodářských subjektů

Jestliže existuje podezření, že byl určitý produkt vyroben za použití nucené práce, zahajuje se šetření. Pokud k domnělé nucené práci dochází mimo území EU, šetření spadá pod působnost Evropské komise. Pokud k ní však dochází na území člen-

ského státu, šetření zahájí příslušný orgán daného členského státu.

Nařízení stanovuje tři kritéria, podle kterých má orgán posoudit, zdali je třeba produkt zakázat, stáhnout, anebo odstranit. Těmito kritérii jsou rozsah a závažnost nucené práce, množství nebo objem produktů a podíl části produktu vyrobené nucenou prací na konečném produktu. Po posouzení těchto kritérií by měl příslušný orgán dojít ke konečnému rozhodnutí, které následně bude aplikovatelné ve všech ostatních členských státech. Tím dojde k jednotnému zákazu produktu na trhu EU.

Rozhodnutí orgánu o zákazu produktu nutně neznamená, že daný produkt bude zakázán navždy. V případě, že výrobce nucenou práci ze svých činností odstraní, může zažádat o přezkum rozhodnutí. Pokud výrobce prokáže, že nucenou práci eliminoval, orgán své předchozí rozhodnutí zruší a produkt bude moci být opět uveden na trh.

Informace o produktech, hospodářských odvětvích a zeměpisných oblastech, kde hrozí riziko nucených prací, budou následně publikovány v databázi, která bude zpřístupněna veřejnosti. Databáze bude součástí internetové stránky „*Jednotný portál pro problematiku nucené práce*“, na kterém se budou nacházet také relevantní informace pro veřejnost, například údaje příslušných orgánů nebo všechna rozhodnutí o zákazu produktu.

Potenciální dopad nařízení na ekonomiku a životní prostředí

Za předpokladu, že budou státy nařízení efektivně uplatňovat, nelze pochybovat o pozitivním dopadu na oběti nucených prací, které toto nařízení chrání.

Žena pracující v továrně v Bangladéši [2]

Výrobci budou pod hrozbou hospodářské sankce motivováni k upuštění od nemorálních praktik, kterými vykořisťují své zaměstnance.

Nová evropská úprava však může mít široké dopady také na celou společnost. Například textilní průmysl v posledních desetiletích hojně využívá nucených prací, aby uspokojil poptávku spotřebitelů po co nejlevnějším oblečení. Nejen značky v rámci tzv. fast fashion, ale i luxusní značky oblečení využívají levné práce osob žijících v rozvojových zemích, které často nedosáhnou ani na minimální mzdu. Tím dochází k udržování chudoby v těchto zemích. Podobně to vypadá i v jiných odvětvích těžících z konzumerismu, který z důvodu nadměrné výroby negativně ovlivňuje také životní prostředí. Nadužívání přírodních zdrojů, produkce emisí či hromadění odpadu jsou v těchto průmyslových oblastech nevyhnutelné důsledky.

Vliv nařízení na ekonomiku a životní prostředí závisí na aktivitě Evropské unie a jejích členských států. První projevy této právní úpravy snad uvidíme v nejbližší době v praxi.

Zdroje

- Environmental Sustainability in the Fashion Industry (2024, listopad 28). Získáno z <https://www.genevaenvironmentnetwork.org/resources/updates/sustainable-fashion/>.
- International Labour Organization, Walk Free, International Organization for Migration. (2022). *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Získáno z International Labour Organization: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40oed_norm/%40ipecc/documents/publication/wcms_854733.pdf.
- Mezinárodní organizace práce. (1930). *Úmluva č. 29 o nucené nebo povinné práci*. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/documents/20142/372805/029.pdf/481731cd-5301-2c7f-3a67-f1ab14fb-c69d>.
- Nařízení Rady (EU) 2022/0269 ze dne 19. listopadu 2024, kterým se na trhu Unie zakazují produkty pocházející z nucené práce a kterým se mění směrnice (EU) 2019/1937. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-67-2024-INIT/cs/pdf>.

Fotografie

- [1] Vlajka Mezinárodní organizace práce. International Labour Organization flag, autor: ILO photo, 3. duben 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.
- [2] Žena pracující v továrně v Bangladéši. Bangladesh.Gazipur BI-GUF.2015.Solidarity Center, autor: Solidarity Center, 18. listopad 2015, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.

Evropský soud pro lidská práva: Odebrání belgického občanství teroristům není v rozporu s Úmluvou

Caroline Bindačová

Evropský soud pro lidská práva v prosinci loňského roku rozhodl ve věci *El Aroud a Soughir proti Belgii*, že odebrání belgického občanství dvěma osobám odsouzeným za terorismus nepředstavuje porušení Evropské úmluvy o lidských právech. Soud shledal, že postup belgických soudů byl v souladu s čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech, který chrání právo na soukromý a rodinný život.

Okolnosti případu

Stěžovatelé, Malika El Aroud (původem z Maroka) a Bilal Soughir (původem z Tuniska), přišli do Belgie v útlém věku. Oba získali belgické občanství v letech 2000 a 2001. Byli však později odsouzeni za závažné trestné činy související s terorismem. Malika El Aroud byla v roce 2010 odsouzena k osmi letům vězení za vedení teroristické organizace napojené na Al-Káidu. Podle soudu organizovala nábor bojovníků pro džihád. Bilal Soughir byl v roce 2008 odsouzen k trestu odnětí svobody pěti let za řízení teroristické skupiny a finanční podporu jednotlivců odcházejících do Iráku za účelem ozbrojeného džihádu.

V roce 2017 rozhodl belgický soud o odebrání jejich belgického občanství na základě zákona o občan-

Stěžovatelé byli odsouzeni za terorismus [1]

Belgický soud rozhodl o odnětí občanství [2]

ství. Tento zákon umožňuje odejmout občanství osobám, které jej získaly naturalizací a „*vážně selhaly ve svých povinnostech jako občané*“.

Právní argumentace

Oba stěžovatelé namítali, že odebrání belgického občanství představovalo neoprávněný zásah do jejich soukromého života a ohrozilo jejich možnost setrvat v Belgii a využívat tamní práva a svobody. El Aroud navíc argumentovala porušením svého práva na rodinný život, neboť její dcera a vnučka jsou belgickými občankami.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva (ESLP) uznal, že opatření k odebrání občanství mohou představovat zásah do práva na respektování soukromého života podle čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech (Úmluva). Nicméně soud zdůraznil, že v případech týkajících se teroristických činů a jejich následků mají státy širokou pravomoc zasahovat do práv jednotlivců, pokud tyto činy ohrožují bezpečnost a hodnoty společnosti. Soud rovněž připomněl, že teroristická násilí představují vážnou hrozbu pro lidská práva, a proto je legitimní, že státy podnikají kroky proti osobám odsouzeným za teroristické činy, které přímo podkopávají základní hodnoty Úmluvy.

Dvojí občanství stěžovatelů hrálo významnou roli [3]

ESLP se tedy jednomyslně shodl, že odebrání belgického občanství stěžovatelům nepředstavovalo porušení čl. 8 Úmluvy. Soud dále dospěl k závěru, že opatření byla řádně posouzena nezávislým soudem, který poskytl relevantní a dostatečné odůvodnění. Stěžovatelé měli možnost obhájit se za podpory právníka, což zajistilo respektování procesních záruk.

Odebrání belgického občanství nevedlo k bezdomovectví dotyčných osob, protože obě zůstaly občany svých původních zemí (Maroka a Tuniska), a tudíž nedošlo k porušení mezinárodních standardů týkajících se odnětí státní příslušnosti. Soud rovněž konstatoval, že opatření bylo nezbytné v demokratické společnosti a odpovídalo závazkům Belgie chránit národní bezpečnost. Odebrání občanství bylo soudem vyhodnoceno jako opatření, které přiměřeně reflektovalo závažnost trestné činnosti stěžovatelů a nutnost ochrany veřejného pořádku.

Mimo hlavní argumentační linku ESLP také podotkl, že otázky týkající se udělování, ztráty nebo odebrání občanství jsou oblastmi, v nichž mají smluvní státy širokou diskreci. Příslušné soudní rozhodnutí o odebrání občanství bylo podle soudu v souladu

s demokratickými normami a nešlo o nadměrný zásah do práv stěžovatelů.

Soud rovněž rozhodl, že čl. 2 Protokolu č. 7, který zaručuje právo na opravný prostředek v trestních věcech, není v případě odebrání občanství aplikovatelný. Odebrání občanství totiž není považováno za trestní opatření, ale za administrativní rozhodnutí spojené s otázkami národní bezpečnosti.

Závěr

Rozhodnutí ESLP potvrzuje, že státy mají široký prostor pro odebrání občanství osobám, které se dopustí závažných trestných činů, jako je terorismus, a to v souladu s ustálenou judikaturou, která uznává právo států chránit svou národní bezpečnost, i když to znamená omezení práv jednotlivců. Soud se opírá o předchozí rozhodnutí, kde byly zásahy do práv jednotlivců za účelem ochrany veřejného pořádku považovány za legitimní, pokud nevedou k nepřiměřenému zásahu. Tento rozsudek tedy spadá do rámce stabilní právní praxe ESLP, přičemž potvrzuje pokračující trend, že státy mají pravomoc chránit bezpečnost, aniž by to výrazně porušovalo lidská práva.

Zdroje

Evropský soud pro lidská práva. (2024, prosinec). Tisková zpráva ESLP č. 288 [tisková zpráva]. Získáno z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22fulltext%22:%5B%22E1%20A%20r%20u%20d%20%20%5D,%20%22itemid%22:%5B%22003-8107253-11344790%22%5D%7D>.

Fotografie

- [1] Stěžovatelé byli odsouzeni za terorismus. Terrorism - If you suspect it report it, autor: Sarah, 24. leden 2010, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [2] Belgický soud rozhodl o odnětí občanství. Angels & Belgian flags, Martyrs' Square - Place des Martyrs - Martelaarsplaats, Brussels, Belgium, autor: Dr Les Sachs, 24. říjen 2009, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [3] Dvojí občanství stěžovatelů hrálo významnou roli. Et voilà..., autor: David O'Leary, 22. květen 2019, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

Aktuality evropské sekce

Alexandra Eštoková

Svoboda projevu a moderování obsahu: Judikatura ESLP o odpovědnosti internetových portálů a sociálních médií

Globální diskuse o moderování obsahu, dezinformacích a svobodě projevu nedávno znovu oživil svým prohlášením ohledně pravidel pro ověřování faktů a moderování obsahu na Facebooku Mark Zuckerberg. Tyto změny vyvolávají důležité otázky, například jak můžeme najít kompromis mezi zajištěním odpovědnosti a ochranou práv uživatelů? Těmito konflikty se dlouhodobě zabývá Evropský soud pro lidská práva (ESLP), který poskytuje pevný právní základ pro řešení složitostí svobody projevu online. Jeho judikatura nabízí důležité poznatky o tom, jak mohou principy odpovědnosti, proporcionality a svobody řídit strategie moderování obsahu.

ESLP zaujímá vyvážený přístup mezi odpovědností online platform a svobodou projevu jejich uživatelů. Například v případě nenávisných projevů a podněcování k násilí ESLP rozhodl, že platformy nesou odpovědnost za okamžité řešení extrémního obsahu, jak ukazuje případ *Delfi AS proti Estonsku*. U méně závažného obsahu mohou být dostatečnými nástroji systémy oznámení a odstranění, což bylo potvrzeno v rozsudku *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku*. Ve vztahu k veřejným činitelům, kteří využívají sociální média k politickým účelům, nesou tito jedinci větší odpovědnost vzhledem ke svému vlivu a dosahu, jak bylo zdůrazněno v případě *Sanchez proti Francii*.

V digitální éře nabízí judikatura ESLP klíčové poznatky o vztahu mezi moderováním obsahu a svobodou projevu. V době, kdy se sociální sítě jako Facebook a X snaží definovat svou roli při cenzurování škodlivých informací a současně zachovat svobodu slova, jsou tyto hodnoty důležitější než kdy dříve. Judikatura ESLP v podstatě připomíná, že internet má dvojí tvář: je to mocný prostředek pro demokracii a vyjádření, ale také prostor plný rizik, která vyžadují koordinovaná a informovaná řešení.

Mark Zuckerberg představil nová pravidla moderování obsahu na Facebooku [1]

EU stojí proti obtěžování a kybernetickému násilí vůči politikům

Dne 18.12.2024 Evropský parlament debatoval o situaci političek v kandidátských a sousedních zemích EU, které čelí obtěžování a kybernetickému násilí. Už před debatou poslankyně Evropského parlamentu Željana Zovko zdůraznila, že političky jsou vystaveny dvěma formám násilí: politickému násilí a násilí založenému na pohlaví. Dodala, že tento stav představuje vážnou hrozbu pro demokratické společnosti a poukázala na to, že tyto formy násilí odrazují ženy od vstupu do politické sféry, čímž podkopávají svobodu projevu. Přizvukovala, že násilí vůči ženám, od sexismu přes nenávisné komentáře na internetu až po obtěžování, by mělo být bráno vážně.

Během debaty vyjádřili své názory komisaři i poslankyně a poslanci Evropského parlamentu. Například poslankyně Al-Sahlani, členka europarlamentu ze skupiny Renew Europe, sdílela zkušenosti gruzínských političek, včetně pocitu nejistoty, který některé z nich přiměl nosit pepřový sprej na parlamentní debaty. Poslanec Geens ze skupiny Greens hovořil o online a verbálních útocích na moldavskou prezidentku Maiea Sandu během prezidentské kampaně. V tomto kontextu komisař EU pro udržitelnou dopravu a turismus, Apostolos Tzitzikostas potvrdil, že rovnost pohlaví je základní hodnotou EU a součástí širší potřeby respektovat lidská práva, která je klíčovým prvkem v procesu rozšiřování EU.

Avšak je důležité připomenout, že ženy čelí obtěžování a kybernetickému násilí nejen v sousedních a kandidátských zemích EU, ale i přímo v členských státech EU. Agentura pro základní práva (FRA) zveřejnila průzkum provedený v letech 2012-2014 o online násilí vůči ženám a konkrétně o kyberstalkingu a obtěžování. Z výzkumu vyplynulo, že 11 % všech respondentek čelilo od svých 15 let alespoň jedné formě kyberobtěžování. Vzhledem k tomu vzestup digitálních technologií představuje pro práva žen dvousečný meč. Na jedné straně digitální prostředí ženám umožnilo budovat sítě a šířit povědomí o zneužívání, kterému čelí, například prostřednictvím hnutí #MeToo. Na druhé straně poskytlo pachatelům a misogynům nové nástroje, s nimiž mohou šířit svůj škodlivý obsah v dosud nevídaném rozsahu.

Řecko poprvé odsouzeno za systematické pushbacky na řecko-turecké hranici

Dne 07.01.2025 vydal ESLP dva rozsudky, které poprvé uznávají systematickou praxi pushbacků prováděných Řeckem. Případ *G.R.J. proti Řecku* se týkal pushbacku nezletilého bez doprovodu z řeckého ostrova Samos, který byl unesen, nezákonně zadržen a vyhoštěn do Turecka řeckými úředníky, přičemž byl ohrožen na životě opuštěním na moři. Druhý případ *A.R.E. proti Řecku* se týkal turecké uprchlice, která musela opustit svou zemi kvůli politickému pronásledování a v roce 2019 vstoupila do Řecka přes oblast Evros, aby požádala o azyl. Řecko ji vyhostilo bez posouzení rizika újmy, které jí hrozilo při návratu do Turecka, kde byla zatčena a zadržena tureckými úřady. Postup tureckých úřadů dosáhl až formy politického pronásledování.

ESLP v těchto případech shledal, že Řecko pravidelně podrobuje lidi nucenému zmizení, kdy jsou zatýkáni a tajně zadržováni předtím, než jsou vytlačeni zpět do Turecka. Potvrdil také nedostatek odpovědnosti či jakéhokoliv efektivního vyšetřování operací na státních hranicích. ESLP navíc konstatoval, že uprchlíci jsou často zbavováni majetku, včetně mobilních telefonů, což jim znemožňuje dokumentovat špatné zacházení. Tzv. pushbacky jsou prováděny tak, aby po nich zůstalo co nejméně známů. Z tohoto důvodu oběti často čelí značným obtížím při předkládání důkazů. V tomto ohledu oba případy představují nový vývoj v oblasti uplatňování důkazního břemene. Soud uznal složitou důkazní situaci údajných obětí pushbacků a přijal

argument, že žadatelé musí pouze předložit důkazy, které na první pohled preukazují pravděpodobnost tvrzení, aby se důkazní břemeno přesunulo na vládu. ESLP výslovně uvedl paralely mezi případy pushbacků, nepřiznaným zadržením a nuceným zmizením.

Tyto rozsudky představují zásadní vítězství, neboť odhalují systematickou praxi pushbacků žadatelů o azyl v Řecku jako běžný modus operandi, který ohrožuje jejich životy a často zahrnuje odebírání majetku a špatné zacházení. Rovněž poukazují na systémový deficit v řeckém trestním systému, pokud jde o vyšetřování a stíhání pushbacků. Díky těmto rozhodnutím je obnovení právního státu na hranicích Evropy o krok blíže.

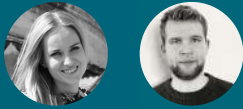
Zdroje

- Council of Europe. (2022). *Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights*. Dostupné z: <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/168oad61d6>.
- Evropský soud pro lidská práva (2015). Rozsudek ve věci *Delfi AS v. Estonsko*. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-155105%22>}}
- Evropský soud pro lidská práva (2016). Rozsudek ve věci *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt v. Maďarsko*. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-160314%22>}}
- Evropský soud pro lidská práva (2023). Rozsudek ve věci *Sanchez v. Francie*. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22002-14074%22>}}
- Evropský soud pro lidská práva (2023). Rozsudek ve věci *Sanchez v. Francie*. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22002-14074%22>}}
- Evropský soud pro lidská práva (2024). Rozsudek ve věci *G.R.J. v. Řecko*. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-240283%22>}}
- Evropský soud pro lidská práva (2024). Rozsudek ve věci *A.R.E. v. Řecko*. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-238636%22>}}
- Fundamental Rights Agency (2015). *Violence against women: an EU-wide survey*. Dostupné z: fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

Fotografie

- [1] Mark Zuckerberg představil nová pravidla moderování obsahu na Facebooku. Mark Zuckerberg f8 Keynote (2696198607), autor: Brian Solis, 13.01.2025, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY 2.0 DEED.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: *Michaela Stenzelová a Radek Tesař*

Revenge porn a digitální zneužívání: Trestněprávní mezery a technologické hrozby

Barbora Šváblová

Revenge porn, tedy šíření intimního obsahu bez souhlasu zobrazované osoby, představuje závažné porušení lidské důstojnosti a soukromí. Tento fenomén, umocněný nástupem deepfake technologií, zdůrazňuje nedostatky právních systémů v mnoha zemích a naléhavě volá po systémových legislativních změnách.

Genderová nerovnost a psychologický dopad

Revenge porn představuje závažnou formu digitálního násilí, při kterém dochází k šíření intimního obsahu bez souhlasu zobrazované osoby. Postihuje především ženy, které tvoří až 90 % obětí. Pachatelé, často bývalí partneři nebo blízké osoby, svými činy sledují nejen pomstu, ale také snahu o ovládnutí a dominanci. Široká škála motivací pachatelů ukazuje, že revenge porn nelze vnímat pouze jako individuální problém, ale také jako součást širšího systému nerovností. Tento fenomén reflektuje hlubší genderové disparity, kde je ženská sexualita zneužívána nejen jako nástroj kontroly, ale i jako prostředek zastrahování a upevňování mocenské nerovnováhy.

Oběti revenge porn čelí nejen vážným psychickým potížím, jako jsou deprese, úzkosti a ztráta soukromí, ale velmi často také sekundární viktimizaci. Společenská stigmatizace obětí, často doprovázena předsudky a přenášením odpovědnosti za čin na samotnou oběť, ještě zhoršuje jejich situaci a komplikuje proces hledání spravedlnosti.

Srbský případ jako výstraha

Nedávný případ zveřejnění intimních videí mladé ženy ze Srbska ukázal devastující následky re-

Revenge porn vážně ohrožuje psychické zdraví obětí [1]

venge porn i mezery v tamní legislativě. Oběť byla vystavena nejen psychickému utrpení, ale i silné společenské stigmatizaci. Pachatel nebyl stíhán, protože revenge porn není v Srbsku klasifikován jako trestný čin.

Tento případ zdůrazňuje naléhavou potřebu právní reformy v balkánském regionu. Podle místních lidskoprávních organizací se situace zhoršuje – rostoucí počet medializovaných případů digitálního násilí podtrhuje nečinnost vlád a absenci ochrany obětí.

Legislativní rámec: Inspirace i mezery

Rozdílné přístupy států k revenge porn ukazují, jak zásadní je způsob nastavení právního rámce pro ochranu obětí a trestání pachatelů. Efektivní legislativa musí jasně definovat revenge porn, stanovit odpovídající sankce a zajistit mechanismy pro rychlé odstranění škodlivého obsahu.

Spojené království je jednou ze zemí, které podnikly konkrétní kroky k řešení tohoto problému. Tamní zákon z roku 2015 zakazuje šíření intimních materiálů bez souhlasu vyobrazené osoby a orgánům činným v trestním řízení zajišťuje nástroje k rychlému potrestání pachatelů. Poslední návrhy novely zákona o digitálním násilí počítají s výslovnou kriminalizací explicitního deepfake obsahu. Tato nová právní úprava umožní trestní stíhání nejen za distribuci takového obsahu, ale i za jeho samotnou

výrobu. Pachatelům může hrozit až dvouletý trest odnětí svobody.

Naopak ve Spojených státech amerických není revenge porn na federální úrovni regulován. Některé státy sice přijaly zvláštní zákony zahrnující ochranu obětí i sankce pro pachatele, jiné ovšem revenge porn nepovažují ani za trestný čin. Tato roztržičnost zanechává mnoho obětí bez právní ochrany a vytváří nerovné podmínky pro přístup ke spravedlnosti.

Český trestní zákoník pojem revenge porn výslovně nezná, což komplikuje jeho trestněprávní postih. Problematické jednání tak spadá pod různé dílčí trestné činy, například vydírání či nebezpečné pronásledování, případně může být řešeno jako přestupek. Další možnou právní cestou je postih podle zákona o ochraně osobních údajů či zákona o neoprávněném nakládání s informacemi, což však neodráží plnou závažnost tohoto činu ani neumožňuje adekvátní ochranu obětí.

Nutnost legislativní úpravy potvrzuje i nedávný případ z českého online prostředí. Investigativní reportáž serveru Page Not Found upozornila na systematické šíření a obchodování s intimními materiály bez souhlasu zobrazených osob na českých Discord serverech. Na těchto platformách vznikají uzavřené skupiny, které sdílejí explicitní obsah, včetně materiálů nezletilých obětí.

Deepfake technologie: Nová éra digitálního zneužívání

Deepfake technologie zásadně mění dynamiku digitálního násilí a rozšiřují možnosti pachatelů revenge porn. Tyto nástroje umožňují jednoduše vytvářet falešné intimní materiály s tváří obětí. Ty potom pachatelům mohou posloužit k vydírání obětí, veřejnému ponižování nebo šíření nenávisti. Odhalení a odstranění těchto materiálů je pak mimořádně složité.

Jižní Korea dlouhodobě čelí vysoké míře digitálních sexuálních trestných činů. V roce 2023 tato asijská země zaznamenala více než 6 000 incidentů zahrnujících deepfake pornografii. Zpravidla se jedná o šíření podvržených intimních materiálů na placených webových platformách. Tam je potom pachatelé nabízejí anonymním uživatelům.

Deepfake technologie komplikuje rozpoznávání falešných intimních materiálů [2]

Přestože Jižní Korea přijala přísné zákony umožňující stíhání pachatelů, praxe ukazuje, že jejich prosazování naráží na technologické i společenské překážky. Anonymita online prostředí a nedostatečné nástroje pro sledování obsahu ztěžují identifikaci pachatelů a jejich případný postih. Zásadním problémem zůstává i silné stigma vůči obětem, které odrazuje mnoho z nich od nahlášení tohoto jednání.

Technologie versus důstojnost

Lze proto říci, že technologický pokrok přináší nejen nové příležitosti, ale také zásadní výzvy. Revenge porn a jeho digitalizované formy, jako je právě deepfake pornografie, představují naléhavý problém, jenž narušuje základní práva či porušuje ochranu osobnosti jednotlivce. Typicky se bude jednat o porušení práva na soukromí či důstojnosti obětí.

Klíčovou roli v odstraňování škodlivých materiálů hrají digitální platformy, na kterých bývá problematický obsah šířen. Zavedení nástrojů pro automatickou detekci a mazání škodlivého obsahu je nezbytné, stejně jako posílení osvěty, která by veřejnosti přiblížila rizika digitálního prostoru a možnosti ochrany.

Evropský institut pro rovnost žen a mužů (European Institute for Gender Equality, EIGE) zdůrazňuje, že v tomto směru ochrana lidské důstojnosti vyžaduje koordinované úsilí států, technologických společností a občanské společnosti. Pouze kombina-

ce legislativních reforem, technologických inovací a mezinárodní spolupráce je klíčem ke skutečné změně. Opomíjet nelze ani zodpovědný přístup k technologickému pokroku, neboť ten může zajistit digitální svět, kde budou důstojnost a soukromí obětí plně chráněny.

Zdroje

- Combating Cyber Violence Against Women And Girls. (2022). *European Institute For Gender Equality (EIGE)*. Získáno z <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/combating-cyber-violence-against-women-and-girls>.
- Cooney, C. (2024, duben 16). Creating Sexually Explicit Deepfakes To Become A Criminal Offence." *BBC*. Získáno z <https://www.bbc.com/news/uk-68823042>.
- Creating Sexually Explicit Deepfake Images To Be Made Offence In UK. (2024, duben 16). *The Guardian*. Získáno z <https://www.theguardian.com/technology/2024/apr/16/creating-sexually-explicit-deepfake-images-to-be-made-offence-in-uk>.
- Davies-Jones, A. (2025, leden 7). Government Crackdown On Explicit Deepfakes. GOV.UK, *Ministry Of Justice*. Získáno z https://www.gov.uk/government/news/government-crackdown-on-explicit-deepfakes?utm_source=chatgpt.com.
- Digital Rights Are Human Rights: Women Activists Fight Cybersexism. (2024, prosinec 16). *United Nation Human Rights*. Získáno z <https://www.ohchr.org/en/stories/2024/12/digital-rights-are-human-rights-women-activists-fight-cybersexism>.
- Dvořáková, M. (2020). Revenge Porn A Deepfakes: Ochrana Soukromí V Ěře Moderních Technologii. *Revue Pro Právo A Technologie, Ústav Práva A Technologii Právnické Fakulty Masarykovy Univerzity*. Získáno z <https://doi.org/10.5817/RPT2020-2-2>.
- Elliott, V. (2024, září 5). The Us Needs Deepfake Porn Laws. These States Are Leading The Way. *Wired*. Získáno z <https://www.wired.com/story/deepfake-ai-porn-laws/>.
- Hyung-Jin, K. (2024, říjen 3). In South Korea, Deepfake Porn Wrecks Women's Lives And Deepens Gender Conflict. *The Associated Press*. Získáno z <https://apnews.com/article/south-korea-deepfake-porn-women-df98e1a6793a245ac14afe8ec2366101>.
- Hyunsu, Y. (2024, srpen 30). Explainer: Why South Korea Is On High Alert Over Deepfake Sex Crimes. *Reuters*. Získáno z <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/why-south-korea-is>

Revenge porn je formou digitální trestné činnosti, který ohrožuje soukromí a bezpečnost obětí [3]

Logo platformy Discord [4]

-high-alert-over-deepfake-sex-crimes-2024-08-30/?utm_source=chatgpt.com.

- Manojlovic, I. (2024, březen 11). Revenge Porn In Serbia: Crime Without Penalty. *Deutsche Welle*. Získáno z <https://www.dw.com/en/revenge-porn-in-serbia-crime-without-penalty/a-70651215>.
- Rychlíková, A. (2025, leden 25). Šest Týdnů V Hlubinách Českého Discordu: Dětské P*рно A Státišice Ukradených Soukromých Fotek I Konverzací. *Page Not Found*. Získáno z <https://pagenotfound.cz/clanek/sest-tydnu-inkognito-v-hlubinach-ceskeho-discordu>.
- Su, R., Mark, M., Porter, T., (2019, říjen 30). Here's A Map Showing Which Us States Have Passed Laws Against Revenge Porn — And Those Where It's Still Legal. *Business Insider*. Získáno z <https://www.businessinsider.com/map-states-where-revenge-porn-banned-2019-10>.

Fotografie

- [1] Revenge porn vážně ohrožuje psychické zdraví obětí. Headache touching forehead.jpg, autor: Jose Navarro, 9. duben 2017, zdroj: Wikimedia Commons, licence: CC BY 2.0
- [2] Deepfake technologie komplikuje rozpoznávání falešných intimních materiálů. Deepfake.jpg, autor: Ministerie van Buitenlandse Zaken, 16. únor 2023, zdroj: Wikimedia Commons, licence: CC BY-SA 2.0
- [3] Revenge porn je formou digitální trestné činnosti, který ohrožuje soukromí a bezpečnost obětí. Data security, autor: Blogtrepneur, zdroj: Flickr, licence: CC BY 2.0
- [4] Logo platformy Discord. Discord app icon on smartphone screen, autor: Ivan Radic, zdroj: Flickr, licence CC BY 2.0

Pokračující politická krize v Jižní Koreji: stanné právo, ústavní žaloba a boj o demokracii

Anna Kateřina Ondráčková

Jihokorejský prezident vyhlásil na začátku prosince minulého roku stanné právo, čímž v zemi i ve světě vyvolal bouři politické a společenské kritiky. Tento krok, trvající pouhých šest hodin, je mnohými vnímán jako pokus o státní převrat a útok na demokratické hodnoty. Prezident se však brání obviněním, přičemž nadále čelí silicím tlaku korejské i světové veřejnosti.

Prezidentův riskantní krok

Jihokorejský prezident Jun Sok-jol vyhlásil na začátku prosince minulého roku v mimořádném televizním projevu v pozdních večerních hodinách stanné právo. Svoje rozhodnutí opíral zejména o údajné sympatie opoziční Demokratické strany vůči Severní Koreji. Pronesl například následující: “Tímto stanným právem obnovím a ochráním svobodnou Korejskou republiku, která se propadá do hlubin národní zkázy. Odstráním protistátní síly, které páchají zmatek a jsou hlavními viníky úpadku našeho národa.”

Přestože prezident přesně nesdělil, k jakým konkrétním opatřením bude po vyhlášení stanného práva přistoupeno, jihokorejská agentura Yonhap uvedla, že vydaný dekret, jímž prezident oficiálně vyhlásil stanné právo, zakazuje veškeré politické a parlamentní aktivity. Ukládá tak zejména povinnost ukončit činnosti parlamentu i politických stran, a umožňuje zatýkání bez soudního příkazu. Dekret dále zakázal “popírání svobodné demokracie” nebo “manipulaci s veřejným míněním”.

Jihokorejské hlavní město Soul po vyhlášení stanného práva zaplnila vojenská technika a vojáci obsadili sídlo jihokorejského jednokomorového parlamentu. Poslancům se i přesto podařilo do budovy proniknout a pro zrušení stanného práva hlasovali všichni přítomní zákonodárci. Jihokorejské zákony totiž stanoví, že vláda v čele s prezidentem musí stanné právo odvolat, pokud o to požádá většina

Jihokorejský prezident Jun Sok-jol [1]

poslanců. Krátce poté vláda formálně schválila zrušení stanného práva, v reakci na to jej prezident Jun Sok-jol odvolal. Stanné právo tak v Jižní Koreji platilo zhruba šest hodin.

Pokus o státní převrat?

Tento prezidentův krok je širokou společností, nejen v Jižní Koreji, ale i celosvětově, vnímán jako pokus o státní převrat. Prezident totiž porušil jihokorejskou ústavu způsobem jeho vyhlášení, neboť měl toto rozhodnutí nejdříve projednat na zasedání vlády. Rozhodnutí je vnímáno také jako rozporné s demokratickými hodnotami a jako pokus uchvátit moc.

Opoziční strany v návaznosti na tyto události předložily návrh na odvolání prezidenta. Proti prezidentovým sporným krokům se vymezili dokonce i někteří členové jeho “vlastní” Strany lidové moci. Hromadnou rezignaci podala v následujících dnech

řada prezidentových blízkých spolupracovníků a někteří členové jihokorejské vlády. Prezident se nakonec za vyhlášení stanného práva omluvil.

První pokus o impeachment neuspěl

První pokus o odvolání prezidenta byl neúspěšný, neboť ho bojkotovali někteří členové prezidentovy Strany lidové moci, a jihokorejská třistačlenná komora tak nebyla usnášeníschopná.

Ještě před odvoláním z funkce, které úspěšně proběhlo na druhý pokus v polovině prosince, však prezident čelil obvinění z velezrady a zneužití moci. V souvislosti s vyhlášením stanného práva byl již dříve zatčen jihokorejský exministr obrany Kim Jong-hjon, který čelí obviněním ze vzpoury. Za tu mu může dle jihokorejského práva hrozit až trest smrti.

Odvolání prezidenta od poloviny prosince přezkoumává jihokorejský ústavní soud, který má šest měsíců na to, aby rozhodnutí zákonodárců potvrdil, nebo jej zrušil. Prezident Sok-jol však stále formálně zůstává v úřadě, avšak jeho pravomoci jsou pozastaveny. Ty vykonával několik dní někdejší premiér Han Duk-soa, v současnosti je dočasně vykonává někdejší ministr financí a stávající premiér Čche Sang-mok.

Zatčení prezidenta

Poté, co se Jun Sok-jol několikrát odmítl dostavit k výslechu, požádal jihokorejský Úřad pro vyšetřování korupce v řadách vedoucích představitelů

Jihokorejský protest proti stannému právu [2]

o vydání zatykače. Prezident však zatykač prohlásil za neplatný a odmítl s policií spolupracovat. Jeho zatčení navíc bránili členové jeho ochranky i davy prezidentových příznivců shromážděné před jeho rezidencí. Prezident se rovněž pokusil bránit se proti zatykači námitkou, kterou však jihokorejský soud zamítl, a navíc prodloužil jeho platnost.

Jun Sok-jol byl zadržen v polovině ledna. Zásah v prezidentské rezidenci údajně trval několik hodin a účastnily se ho stovky vyšetřovatelů a nižší tisíce prezidentových zastánců, kteří se pokoušeli zatčení zabránit. Osud jihokorejského prezidenta je tak nyní v rukou tamního ústavního soudu.

Kromě řízení u jihokorejského ústavního soudu týkajícího se impeachmentu prezidenta Jun Sok-jola probíhá v současné době i řízení trestní. Vzpoura, ze které je jihokorejský prezident obviněn, je totiž trestným činem, na který se nevztahuje prezidentská imunita.

Před okresním soudem v Soulu již proběhlo, v rámci trestního procesu, první přípravné slyšení. Druhé přípravné slyšení je naplánováno na 24. března. Kvůli vyhlášení stanného práva prezidentovi hrozí až doživotní vězení či trest smrti, který však v Jižní Koreji nebyl uložen od roku 1998.

Stabilita Jižní Koreje a její potenciální globální dopady

Politická krize v Jižní Koreji nadále eskaluje a její důsledky se promítají do mnoha oblastí života této východoasijské země. Kromě výše popsaného totiž čelí vážným problémům i prezidentova administrativa, která je pod tlakem jak ze strany veřejnosti, tak opozice.

Opoziční strany dlouhodobě blokují schválení rozpočtu, prezidentova manželka čelí podezření z korupce, a spolu s pokračujícími poklidnými protesty, které zahrnují například symbolické akty, jako je holení hlav na podporu demokracie, se prezidentův obraz v očích veřejnosti nadále propadá. Podle posledních průzkumů se jeho podpora pohybuje na historicky nízkých hodnotách - podporuje ho pouhých 17 % veřejnosti.

Boj o demokracii tak zdaleka nekončí a příští měsíce ukáží, zda země dokáže překonat své vnitřní

rozkoily. Jihokorejská stabilita je zásadní i pro mezinárodní společenství, neboť země je pro západ a zejména USA významným partnerem. Tamní státní společnost Korea Hydro & Nuclear Power navíc v loňském roce vyhrála veřejnou zakázku na dostavbu dvou bloků jaderné elektrárny Dukovany. Jakékoliv otřesy v Jižní Koreji tak mohou mít dalekosáhlý dopad nejen ve světě, ale i v České republice.

Zdroje

- Bae, G. & Seo, J. & McCarthy, S. & Harvey, L. & Saltman, M. (2025, leden 15). South Korean president arrested by anti-corruption investigators after weekslong showdown. *CNN World*. Získáno z: <https://edition.cnn.com/2025/01/14/asia/south-korea-yoon-suk-yeol-residence-intl/index.html>
- Hosenseidlová, P. (2025, únor 20). Začaly přípravy na soud s jihokorejským prezidentem, hrozí mu až trest smrti. *ČT24*. Získáno z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/zacal-soud-s-jihokorejskym-prezidentem-hrozi-mu-az-trest-smrti-358278>
- Jihokorejský prezident Jun Sok-jol je podezřelý z velezrady (2024, prosinec 8). *Seznam Zprávy*. Získáno z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-jihokorejsky-prezident-jun-sok-jol-je-podezrely-z-velezrady-266008>
- Jihokorejské úřady zatkl exministra obrany kvůli vzpouře a zneužití moci (2024, prosinec 10). *Seznam Zprávy*. Získáno z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-jihokorejske-urady-zatcky-exministra-obrany-kvuli-vzpoure-a-zneuziti-moci-266174>
- Jihokorejský ústavní soud začal projednávat odvolání prezidenta za stanné právo (2024, prosinec 16). *Seznam Zprávy*. Získáno z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-jihokorejsky-ustavni-soud-zacal-projednavat-odvolani-prezidenta-za-stanne-pravo-266483>
- Marek, L. (2024, prosinec 4). Prezident se spletl, čeká ho konec, říká politolog o zpackaném puči v Soulu. *Seznam Zprávy*. Získáno z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-prezident-se-spletl-ceka-ho-konec-rika-politolog-o-zpackanem-puci-v-soulu-265730>
- Marek, L. (2025, leden 3). Chaos v Jižní Koreji: Proč policie nedokázala zatknout prezidenta. *Seznam Zprávy*. Získáno z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-chaos-v-jizni-koreji-proc-policie-nedokazala-zatknout-prezidenta-267337>
- Schwan, J. & Lucovič, M. (2024, prosinec 4). Jihokorejský prezident zrušil stanné právo. *ČT24*. Získáno z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/jihokorejsky-prezident-vyhlasil-stanne-pravo-355897>
- Seo, J. & Wilkinson, P. & Picheta, R. & Said-Moorhouse, L. & John, T. (2024, prosinec 3). Marital law reversed in South Korea after president's surprise decree sent shockwaves. *CNN World*. Získáno z: <https://edition.cnn.com/2024/12/03/asia/south-korea-martial-law-intl/index.html>
- South Korea adjourns impeachment trial as Yoon remains elusive (2025, leden 14). *ALJAZEERA*. Získáno z: <https://www.aljazeera.com/news/2025/1/14/south-korea-adjourns-impeachment-trial-as-yoon-remains-elusive>
- Udalosti, Část: Stanné právo v Jižní Koreji (2024, prosinec 3). *iVysílání*. Získáno z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097181328-udalosti/224411000101203/cast/1083196/>
- Udalosti, Část: Vnitropolitický rozkol v Jižní Koreji (2024, prosinec 3). *iVysílání*. Získáno z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097181328-udalosti/224411000101203/cast/1083197/>

Fotografie

- [1] Jihokorejský prezident Jun Sok-jol. File:South Korea President Yoon Suk Yeol portrait (crop).jpg, autor: 대한민국 대통령실, 10. května 2022, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0.
- [2] Jihokorejský protest proti stannému právu. File:2024년 대한민국 계엄 반대 시위.jpg, autor: Hashflu, 4. prosince 2024, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4
- [3] Stávající premiér Čche Sang-mok vykonávající v současnosti pravomocí prezidenta. File:Choi Sang-mok 20240816.jpg, autor: 대한민국 국회, 16. srpna 2024, zdroj: Wikimedia Commons, Korea Open Government License Type I: Attribution.

Aktuality sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Nelly Vondrová

Afgánistán: Zákaz vzdělávání žen ve zdravotnictví

Poté, co se v Afgánistánu v roce 2021 opětovně vrátilo k moci hnutí Tálibán, mají tamní ženy omezený přístup ke vzdělání či práci. Jedna z výjimek se ovšem týkala oblasti zdravotnictví. Ženám tato výjimka umožňovala stát se zdravotními sestrami nebo porodními asistentkami. Zdravotnická profese patřilo k jednomu z mála povolání, které mohly ženy vykonávat, a představovala pro ně jedinečnou příležitost dostat se i na vysokou školu.

Koncem minulého roku však talibánské ministerstvo zdravotnictví zakázalo vzdělávání žen jako zdravotních sester, porodních asistentek či lékařek a s okamžitou účinností uzavřelo vzdělávací instituce tohoto zaměření. Zákaz navštěvovat kurzy ošetřovatelství a porodních asistentek, určený afghánským ženám, byl lidskoprávními organizacemi označen za pobuřující akt ignorance.

Současně prohloubil obavy ohledně práv žen na vzdělání a dopadu na jejich přístup ke zdravotní péči. Zejména studentské protesty probíhající například v afghánské provincii Herát před školícími zařízeními, proti uzavření zdravotnických školících ústavů, upozorňovaly na porušení jejich práv na vzdělání. Dle zpráv Světové zdravotnické organizace má Afgánistán vůbec jednu z nejvyšších úmrtí rodíček na světě.

Ze zprávy za rok 2023 vyplývá, že na 100 000 živě narozených dětí umírá 620 žen ve srovnání s pou-

Život místních v Afgánistánu [1]

Omezený přístup žen ke vzdělání [2]

hými 10 ve Spojeném království. V roce 2023 OSN uvedla, že Afgánistán ke zlepšení situace potřebuje okolo 18 000 porodních asistentek. Lze očekávat, že se situace ještě zhorší, neboť nebude nikdo, kdo může ženám lékařskou péči poskytnout. Tálibán totiž současně zakazuje, aby ženy ošetřovali muži, ledaže je přítomen jejich mužský opatrovník.

Nové zákony omezující svobodu slova a tisku v Salvadoru

Během listopadu minulého roku zákonodárné shromáždění v Salvadoru, s dominantní většinovou stranou prezidenta Nayiba Bukeleho zvanou Nuevas Ideas (Nové myšlenky), schválilo nové zákony o kybernetické bezpečnosti a ochraně dat. Tyto zákony obsahují ustanovení ohrožující tamní svobodu médií a právo na soukromí. Na vymáhání nové legislativy bude dohlížet speciálně zřízený orgán zvaný státní agentura pro kybernetickou bezpečnost.

Na základě rezoluce Rady OSN pro lidská práva o právu na soukromí v digitálním věku by vlády měly zřídit nezávislé orgány na ochranu soukromých údajů. Tyto by měly být schopny vykonávat hned několik důležitých činností. Jejich úkolem je monitorovat postupy v oblasti ochrany osobních údajů, vyšetřovat porušování, přijímat sdělení od jednotlivců a organizací či poskytovat účinná právní opatření v případě porušení.

Kritici z lidskoprávní organizace Human Rights Watch (HRW) upozorňují, že nový salvadorský kontrolní orgán je příliš napojen na tamní vládu.

Agentura má poměrně široké pravomoce a může mimo jiné vymazat veškeré informace o jednotlivci, pokud o to požádá. To je ovšem poměrně snadno zneužitelné vládou, která může nechat odstranit i kritiku směřující vůči ní nebo jejím úředníkům. Agentu může rovněž ukládat sankce a dohlížet na dodržování ochrany dat. Velmi problematické je i to, že generálního ředitele agentury jmenuje na tříleté období prezident, který tak může činnost agentury výrazně ovlivňovat.

Salvadorská vláda byla již dříve obviněna z nedostatku transparentnosti a sledování novinářů či jednotlivců kritizujících Bukeleho administrativu. HRW upozorňuje na riziko zneužití těchto zákonů. Pod zástěrkou legální ochrany dat by totiž mohly být použity k vymazání online publikací, které jsou kritické vůči vládě. Tento krok, který může vést k cenzuře médií, tak představuje hrozbu v oblasti svobody slova a tisku i soukromí.

Humanitární situace na Haiti aneb nátlak na naléhavou akci

Během listopadu 2024 OSN i další organizace jako UNICEF zdůraznily potřebu okamžité mezinárodní akce k odstranění mezer ve financování, týkající se ochrany dětí před vykořisťováním a v obnově základních služeb na Haiti. Během zvláštního zasedání Ekonomické a sociální rady OSN, zástupci OSN upozornili na zoufalé podmínky na Haiti a vyzvali k okamžité akci na podporu nejmladších občanů. Důvodem je, že 5,4 milionu lidí, kteří představují přibližně polovinu populace Haiti, čelí akutnímu nedostatku potravin. Okolo 700 tisíc obyvatel je potom vysídleno. Krize spojená s násilím ozbrojených skupin, ekonomickou nestabilitou a nedostatečným financováním humanitární pomoci vyžaduje urgentní řešení a naléhavou mezinárodní intervenci.

UNICEF a humanitární organizace zdůrazňují, aby se upřednostňovala ochrana dětí během válečných operací a zajistila se bezpečná reintegrace nezletilých naverbovaných ozbrojenými skupinami (viz Bulletin prosinec 2024, str. 29). Většina dětí na Haiti jsou vysídleny, podvyživeny a žijí ve strachu ve čtvrtích, které jsou ovládané ozbrojenými skupinami. Ty mají často společné vazby na hlavní politické a obchodní představitelky bojující o vliv a kontrolu v zemi. Lidé tu proto čelí také kolapsu základních služeb, kdy 1,5 milionu mladých lidí ztratilo přístup ke vzdělávání a zdravotnickým zařízením.

Světový potravinový program OSN (World Food Programme, WFP) oznámil, že zajistí pomoc téměř dvěma milionům lidí, kteří pomoc nejvíce potřebují. Organizace poskytuje rekordní množství potravinové pomoci Haitiánům nejen v hlavním městě Port-au-Prince, ale i po celé zemi. WFP navíc získává až 70 procent potřebných surovin od tamních farmářů, čímž podporuje místní ekonomiku.

Zdroje

- At least 3,661 killed in 'senseless' Haiti gang violence this year: UN (2024, září 27). *Al Jazeera*. Získáno z <https://www.aljazeera.com/news/2024/9/27/at-least-3661-killed-in-senseless-haiti-gang-violence-this-year-un>
- Drury, F. & Gharanai, T. (2024, prosinec 3). Afghan women 'banned from midwife courses' in latest blow to rights. *BBC*. Získáno z <https://www.bbc.com/news/articles/cwy3l035nlo>.
- El Salvador: New Laws Threaten Free Expression, Privacy (2024, prosinec 12). *Human Rights Watch*. Získáno z <https://www.hrw.org/news/2024/12/12/el-salvador-new-laws-threaten-free-expression-privacy>
- Haiti Children Crisis Demands Immediate Urgent Action (2024, prosinec 3). *The New York Carib News*. získáno z <https://nycarib-news.com/haiti-children-crisis-demands-immediate-urgent-action/>
- Haiti's children: Crisis demands urgent action (2024, prosinec 2). *United Nations*. získáno z https://news.un.org/en/story/2024/12/1157686?_gl=1*1izb7gy*_ga*MzE4MTE2N-DY5LjE3MzEzMjk3NjM.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTczNjI3Njky-Ny44LjAuMTczNjI3NjkyOC4wLjAuMA...
- Human Rights Watch warns of new threats to privacy, press freedom in El Salvador (2024, prosinec 12). *Reuters*. Získáno z <https://www.reuters.com/world/americas/human-rights-watch-warns-new-threats-privacy-press-freedom-el-salvador-2024-12-12/>.
- Kumar, R. & Joha, Z. (2024, prosinec 6). Taliban move to ban women training as nurses and midwives 'an outrageous act of ignorance'. *The Guardian*. Získáno z <https://www.theguardian.com/global-development/2024/dec/06/taliban-afghanistan-ban-women-training-nurses-midwives-outrageous-act-ignorance-human-rights-healthcare>.
- Renteria, N. (2024, prosinec 12). Human Rights Watch warns of new threats to privacy, press freedom in El Salvador. *Reuters*. Získáno z https://www.aol.com/news/human-rights-watch-warns-threats-120357882.html?guccounter=1&guce_referrer=aHRocHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAALQyJDO67xpofS7Dzn_uomMA4X_Yh9xz5QPAkQAGW6lp4Nrf-hM8yo0Pl_z3ug6LOqiPut38kzSyutkuJrnM27G-4ZIEhLuBEFcyWaBBIo357C4oix-sAUDUivJLqYegHBHdaLZtsc-iFt5IUU_2S1Rb-sQoCfXtaI-h4JOZAAEU
- World News in Brief: Humanitarians still held in Yemen, mystery illness in DR Congo, dire needs in Haiti (2024, prosinec 6). *United Nations*. Získáno z <https://www.un Geneva.org/en/news-media/news/2024/12/101123/world-news-brief-humanitarians-still-held-yemen-mystery-illness-dr>.

Fotografie

- [1] Život místních v Afghánistánu. KABUL (Tasnim) - People in Afghanistan, especially in the capital of Kabul, are experiencing life under Taliban government, autor: Milad Hamadi for the Tasnim News Agency, 19. září 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 4.0. Upraveno: oříznutí.
- [2] Omezený přístup žen ke vzdělání, 11. února 2013, zdroj: Pixabay, CC0.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: *Lucie Nechvátalová a Jiří Novák*

Whistleblowing před Nejvyšším správním soudem

Filip Valoušek

Whistleblowing neboli oznamování neetických či nelegálních praktik je významným nástrojem ochrany práva a veřejných zájmů. Co přesně tento termín znamená a proč je důležité whistleblowery chránit? A jak se k ochraně oznamovatelů v nedávném rozhodnutí postavil Nejvyšší správní soud?

Co je to whistleblowing?

Obecně lze whistleblowing definovat jako písemné či ústní oznámení zaměstnance veřejné či soukromé organizace (oznamovatele, whistleblowera), kterým upozorňuje na nelegální (v širším slova smyslu i na neetické) praktiky uvnitř této organizace, o nichž se dozvěděl v souvislosti s výkonem své práce. Oznámení je pak adresováno příslušným orgánům, jež jsou způsobilé proti daným prohřeškům za použití jim svěřených zákonných prostředků zasáhnout.

Definice whistleblowera de lege lata vyplývá z evropské směrnice o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie [1]. Prováděcím předpisem k této směrnici a základním pramenem ochrany oznamovatelů v České republice je pak zákon o ochraně oznamovatelů [2] a s ním související změnový zákon [3].

Dle směrnice se whistleblowerem rozumí osoba, která (1) pracuje pro určitou veřejnou nebo soukromou organizaci nebo je s touto organizací v kontaktu v rámci svých činností souvisejících s prací a která (2) oznamuje porušení práva Unie, při němž je poškozován veřejný zájem. Pod pojem whistleblower za splnění stanovených podmínek pak směrnice podřazuje nejen fyzické osoby, které jsou pracovníky ve smyslu čl. 45 odst. 1 Smlouvy o fungování EU, nýbrž i státní úředníky, osoby samostatně výdělečně činné, akcionáře, dobrovolníky, stážisty a další kategorie potenciálně informovaných osob.

Americký whistleblower Edward Snowden [1]

Whistleblowery z podstaty věci vystupují proti svým zaměstnavatelům – na veřejnost zpravidla vynášejí interní informace, v důsledku čehož se ocitají ve značně rizikové pozici. Primární smysl a účel směrnice tak spočívá v zakotvení efektivní ochrany oznamovatelů v členských státech EU. Toho měly jednotlivé státy dosáhnout do konce roku 2021, a to prostřednictvím zavedení „účinných, důvěrných a bezpečných kanálů pro oznamování“. Stojí za upozornění, že směrnice byla do českého práva transponována až v roce 2023.

Předmětem oznámení dle uvedených zákonů pak může být jednak jednání, které má znaky (1) trestného činu, (2) přestupku, za který zákon stanoví sazbu pokuty s horní hranicí alespoň 100 000 Kč, případně jednání, které (3) porušuje samotný zákon o ochraně oznamovatelů či (4) právní předpisy nebo předpisy EU upravující směrnici vymezené oblasti zájmů EU.

Směrnice rovněž zakotvuje povinnost států zajistit whistleblowerům účinnou ochranu před tzv. „odvetnými opatřeními“. Ta jsou v hmotněprávní rovině vůči whistleblowerům zakázána a ve sporech týkajících se odvetných opatření současně dochází k obrácení důkazního břemene. Tyto zákonné garance ve svém důsledku posilují transparentnost a efektivní vymáhání práva, neboť snižují možné obavy oznamovatelů ze sankcí ze strany zaměstnavatelů a nepřímo tak oznamovatele motivují k upozorňování na porušování zákona.

Nezákonný zásah Ministerstva dopravy

Soudní aplikaci pravidel o právní ochraně whistleblowerů lze demonstrovat na relativně čerstvém,

Po oznámení vedoucího již zrušeného Úřadu pro přístup k dopravní infrastruktuře stáhl ministr Kupka návrh na jeho znovujmenování [2]

Po zrušení Úřadu pro přístup k dopravní infrastruktuře převzal jeho agendu ÚOHS (na fotografii) [3]

prosincovém rozsudku Nejvyššího správního soudu [4].

Pro začátek uvedme stručné skutkové shrnutí případu. Žalobce – předseda Úřadu pro přístup k dopravní infrastruktuře Pavel Kodým – v září roku 2022 zaslal Evropské komisi dopis, v němž upozornil na možné porušení unijního práva ze strany Ministerstva dopravy (žalovaný č. 1). Toto porušení mělo spočívat v nezákonném převodu vlastnického práva k pozemkům ze společnosti České dráhy, a.s., na Správu železnic, státní organizaci.

O několik měsíců později se žalobce přihlásil do výběrového řízení na předsedu Úřadu na následující funkční období, přičemž Ministerstvo dopravy následně vládě ČR (žalovanému č. 2) doporučilo, aby byl žalobce do funkce znovu jmenován. Jakmile se však ministr dopravy dozvěděl o existenci dopisu pro Evropskou komisi, oznámil žalobci, že jeho jmenování předsedou Úřadu stáhne, a následně tak i učinil. A rovnou celý Úřad zrušil – oficiálně kvůli snížení byrokratické a finanční zátěže.

Žalobce se proto obrátil na Městský soud v Praze, který označil zásah žalovaného, spočívající ve stažení návrhu na jmenování, za nezákonný. Ministerstvo dopravy následně podalo kasační stížnost. NSS se však ztotožnil se závěrem městského soudu a kasační stížnost zamítl.

Meritorní přezkum před NSS

Oba soudy konstatovaly, že zmíněný dopis žalobce měl povahu oznámení ve smyslu směrnice a stejně tak i následné stažení návrhu na znovujmenování mělo povahu odvetného opatření. NSS také potvrdil, že mezi oznámením a odvetným opatřením existovala příčinná souvislost, neboť právě v důsledku toho, že se stěžovatel dozvěděl o dopisu pro Evropskou komisi, nebyl dodržen transparentní postup opírající se o objektivní kritéria výběru. NSS zdůraznil, že právě v tomto netransparentním stažení návrhu shledal onen nezákonný zásah.

Soud se však vyjádřil rovněž k osobní působnosti a aplikaci směrnice. Stěžovatel totiž namítal, že žalobce do osobní působnosti směrnice vůbec nespadal, a to proto, že v předmětném dopisu adresovaném Evropské komisi vystupoval jako představitel Úřadu, a nikoliv jako fyzická osoba. Takovouto interpretaci však soud odmítl s ohledem na samotný smysl a účel ochrany oznamovatelů.

Stěžovatel současně napadl fakt, že městský soud nezkoumal, zda žalobce využil některý z kanálů pro oznámení ve smyslu směrnice. Ani tato argumentace však před NSS neobstála. Ačkoliv soud uznal, že směrnice poskytuje oznamovateli ochranu pouze tehdy, využije-li k oznámení některý z předvídaných kanálů, z hlediska konkrétního poskytnutí informace není vyloučeno, aby oznamovatel oznámení provedl i jiným způsobem.

Ať už jde o mediálně viditelné kauzy či méně očividné prohřešky, není pochyb o tom, že soudy hrají v ochraně oznamovatelů nepostradatelnou roli. Jak potvrdil Městský soud v Praze i NSS, jsou to totiž právě soudy, které dodávají ochraně whistleblowerů reálný rozměr. Zmíněné rozhodnutí tak představuje cenné interpretační vodítko a poskytuje náhled do soudní aplikace norem o ochraně whistleblowerů.

Poznámky

- [1] Evropská směrnice č. 2019/1937/EU, o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.
- [2] Zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů.
- [3] Zákon č. 172/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ochraně oznamovatelů.
- [4] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 12. 2024, č. j. 3 As 309/2023 – 89.

Zásah Ministerstva dopravy proti whistleblowerovi se před nedávnem dostal až před NSS [4]

Zdroje

- Justice.cz. *Zákon o ochraně oznamovatelů a související změnový zákon nabývají účinnosti*. Dostupné z: <https://oznamovatel.justice.cz/zakon-o-ochrane-oznamovatelu-a-souvisejici-zmenovy-zakon-nabyvaji-ucinnosti/>
- National Whistleblower Center. *What is the European Union Directive?*. Dostupné z: <https://www.whistleblowers.org/what-is-the-european-whistleblower-directive/>
- Nejvyšší správní soud. *NSS posuzoval případ whistlebloweru a rozhodl v jeho prospěch*. Dostupné z: <https://www.nssoud.cz/aktualne/tiskove-zpravy/detail/nss-posuzoval-pripad-whistlebloweru-a-rozhodl-v-jeho-prospech>
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 12. 2024, č. j. 3 As 309/2023 – 89. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Html/737188>
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1937>

Fotografie

- [1] Americký whistleblower Edward Snowden. American whistleblower Edward Snowden, autor: Laura Poitras / Praxis Films, 6. červen 2013, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0.
- [2] Po oznámení vedoucího již zrušeného Úřadu pro přístup k dopravní infrastruktuře stáhl ministr Kupka návrh na jeho znovujmenování. Martin Kupka 2022, autor: David Sedlecký, 17. listopad 2022, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY SA 4.0. Upraveno: oříznutí.
- [3] Po zrušení Úřadu pro přístup k dopravní infrastruktuře převzal jeho agendu ÚOHS (na fotografii). Brno – Třída Kapitána Jaroše 7, ÚOHS, autor: Roman Mífek, 22. říjen 2024, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY SA 4.0.
- [4] Zásah Ministerstva dopravy proti whistleblowerovi se před nedávnem dostal až před NSS. Budova Nejvyššího správního soudu, autor: Millenium187, 17. červenec 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY SA 3.0.

Klimatická žaloba – druhé kolo před NSS

Jakub Dubják

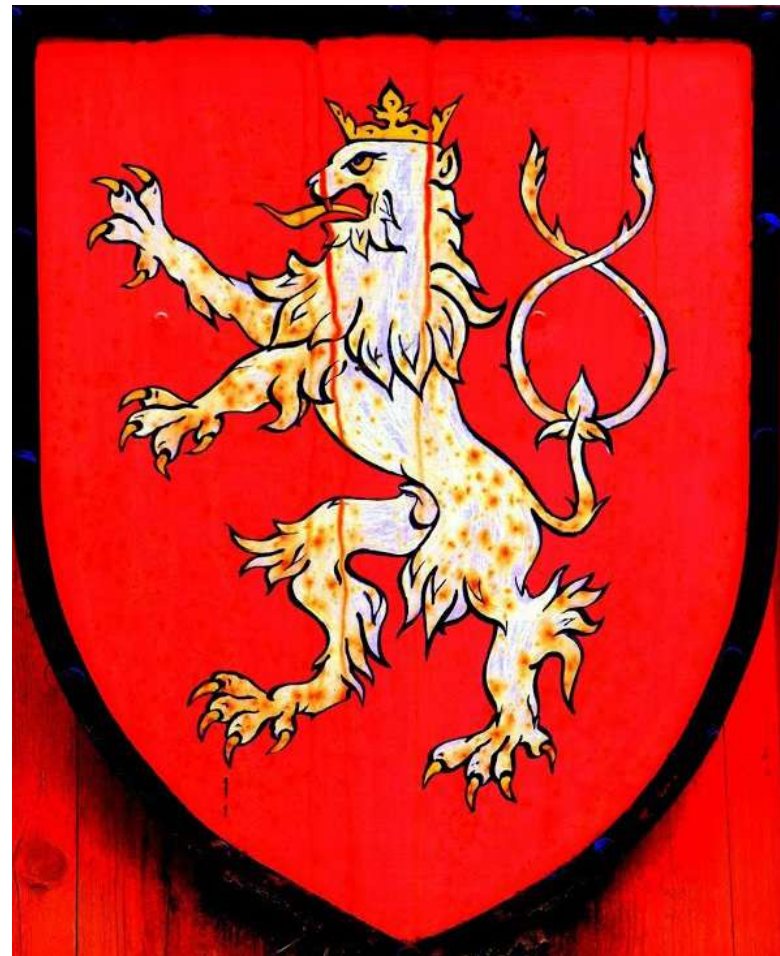
Klimatická žaloba před NSS opět neuspěla. I přes průlomový vývoj v judikatuře ESLP nedošlo k významným změnám závěrů NSS. Vývoj se však neomezil pouze na judikaturu, ale došlo i ke změnám v legislativě. Na co narazili žalobci tentokrát a proč NSS v podstatě setrval na předchozím závěru?

V Centru již delší dobu sledujeme vývoj tzv. klimatické žaloby. Vše začalo podáním žaloby proti „nedostatečné aktivitě státu při ochraně životního prostředí“, která se alespoň z počátku setkala s částečným úspěchem (viz Bulletin červenec-srpen 2022, str. 39 a násl.). Klíčovou otázkou zde bylo (ne)přijímání dostatečných mitigačních a adaptačních opatření ČR v rámci snah čelit klimatickým změnám.

Mezi žalobci figurují především spolek Klimatická žaloba ČR z. s., Česká ornitologická společnost – Jihomoravská pobočka a obec Svatý Jan pod Skalou (žalobci). Žalovanými byla původně vláda a Ministerstva životního prostředí, průmyslu a obchodu, zemědělství a dopravy (zjednodušeně „ČR“).

Po prvotním úspěchu následoval pro žalobce neblahý závěr před Nejvyšším správním soudem (NSS) [1] (viz Bulletin duben 2023, str. 39 a násl.). NSS zrušil dva klíčové výroky rozsudku Městského soudu v Praze (MS), kterými shledal, že „*nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o 55 % do roku 2030 ve srovnání s úrovní v roce 1990* [bylo] *nezákonn[é]*“.

Klíčovou zde byla skutečnost, že závazek snižování emisí je v rámci EU kolektivní [2], přičemž nebylo za tehdejší právní úpravy možné přesně vymezit rozsah závazku samotné ČR. Přílišnou proaktivitu soudů pak NSS shledal za nežádoucí. Nijak však nevyvracel existenci klimatických změn a povinnosti ČR na ně reagovat a odkázal na postupný vývoj v klimatické právní úpravě. Věc se tak vrátila před MS k opětovnému pojednání.

Právní povinnost ČR nelze vyvodit ze samotných vědeckých posudků [1]

Zpátky před městským soudem

Žalobci v reakci na rozhodnutí NSS upravili žalobní petit. Poukázali na nepřipustnost toho, aby MS rezignoval na „*určení spravedlivého podílu státu na globálním uhlíkovém rozpočtu*“. Odkázali na různé metodiky a znalecké posudky podstatnou měrou založených na principech zakotvených v Pařížské dohodě. Dále upozornili na skutečnost, že ČR doposud nepřijala vlastní tzv. národně určený příspěvek (NDC) [3], kterým by byl přesně kvantifikován její závazek.

V neposlední řadě žalobci upozornili na závazky ČR vyplývající ze sektorových unijních předpisů. Jednalo se o povinnosti v „*oblasti stanovené úrovně ročních a kumulovaných úspor*“ pramenící ze směrnice o energetické účinnosti. Dále o povinnosti „*v oblasti podílu energie z obnovitelných zdrojů [...] v dopravě*“ vyplývající ze směrnice o podpoře využívání

energie z obnovitelných zdrojů. Rovněž upozornili na povinnosti ČR v oblasti emisí skleníkových plynů a jejich pohlcování v důsledku využívání půdy a lesnictví ve smyslu nařízení 2018/841 neboli tzv. nařízení LULUCF[4].

MS žalobě nevyhověl. Ve svém rozsudku se nevěnoval přepočtu globálního uhlíkové rozpočtu na národní a ani výpočtům potřebné míry mitigace pomocí žalobci předložených metodik. Uvedl, že i za předpokladu, že by žalobci byli klimatickou změnou zasaženi na svých základních právech, „*nebyl by za současného právního řádu s to zjednat nápravu způsobem, který žalobci požadují*“.

S odkazem na rozhodnutí NSS zdůraznil MS, že ČR samotné nevyplývá z aktuální právní úpravy povinnost snížit emise skleníkových plynů pod 55 %, natož v rámci úrovně navrhovaných žalobci. Dále upozornil na skutečnost, že pokud nedostačuje v daném případě pro dosažení ambic žalobců ani unijní úprava, pak jejich námitky překračují rámec zásahové žaloby, a tudíž cílí na oblast unijní normotvorby, která přísluší EU, nikoliv českým soudům.[5]

Lidskoprávní argumentaci žalobců MS shledal lichou. Poukázal na přílišnou obecnost lidskoprávních závazků ČR a na skutečnost, že v době jeho rozhodování Evropský soud pro lidská práva (ESLP) ještě nevyslovil závěr, že „*nedostatečná mitigační opatření jsou způsobilá zasáhnout do některého z práv chráněných EÚLP*“.

Ohledně sektorových unijních předpisů MS uzavřel, že žalobci žádali o to, aby ČR přijala mitigační opatření vedoucí k celkovému snížení emisí skleníkových plynů v určité výši. Čili ne o to, aby došlo ke „*snížení emisí skleníkových plynů produkovaných v konkrétních odvětvích*“.

MS upozornil na to, že se jedná o závazek průběžný, nikoliv okamžitý. V návaznosti na to uzavřel, že „*[n]ic však nenasvědčuje tomu, že by již nyní bylo možné s vysokou mírou pravděpodobnosti uzavřít, že ČR svůj závazek v roce 2030 nesplní*“. Proti rozhodnutí městského soudu žalobci opět podali kasační stížnost.

Opětovný neúspěch před NSS

NSS na otázku, zdali ČR jednala v rozporu se zákonem, když nepřijala opatření potřebná k dosažení

Snížování emisí je kolektivním závazkem [2]

snížení emisí skleníkových plynů o hodnoty určené správnými soudy, opět odpověděl záporně. Ve svém nejnovějším rozhodnutí [6] shledal, že výše uvedeným způsobem kvalifikovaný závazek zatím z ničeho pro ČR nevyplývá, a to ani při zohlednění aktuální judikatury ESLP. Kasační stížnost tedy zamítl jako nedůvodnou.

Vyčkávání na ESLP?

O vztahu lidských práv a klimatických změn, v němž případ KlimaSeniorinnen sehrál klíčovou roli, jste se již v Bulletinu mohli dočíst (viz Bulletin květen 2024, str. 3 a násl.). NSS v dané věci dočasně přerušil řízení právě proto, že vyčkával na rozhodnutí ESLP v této a dalších dvou věcech.

Na základě testu aplikovaného v bodech 545 až 555 průlomového rozhodnutí žalobci tvrdili, že ČR porušila své závazky vyplývající z čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP), když: i) „*nestanovil[a] cíle snižování emisí a zbývající uhlíkový rozpočet v souladu s dostupnými vědeckými důkazy a požadavky na ochranu lidských práv*“; ii) „*nepřijal[a] opatření k ochraně klimatu na úrovni zákona*“; iii) „*nepřijal[a] opatření směřující k dosažení klimatické neutrality během následujících tří dekád*“; iv) „*nestanovil[a] průběžné cíle snižování emisí v závazném regulačním rámci*“.

Odůvodnění NSS

NSS zohlednil žalobci namítané přesné hodnoty, o které mají být sníženy emise skleníkových plynů. Upozornil však, že ČR má pouze jeden jasně kvantifikovaný závazek. Jedná se o povinnost snížit emise skleníkových plynů ve zbytkovém sektoru, ve kterém nelze obchodovat s emisními povolenkami, a to o 26 % do roku 2030 (výchozí hodnoty se váží k roku 2005). Tento závazek stanovilo nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/857 ze dne 19. 4. 2023, tj. přijaté po vydání prvního rozhodnutí NSS v dané věci. NSS odmítl možnost stanovit povinnost výhradně na základě žalobci namítaných posudků a metodik.

Význam měla i ČR namítaná početná klimatická opatření, jejichž plněním NSS nepřímo podmínil svůj závěr, že ČR prozatím čelí klimatickým změnám dostatečně.

Jednalo se např. o Zelenou dohodu pro Evropu s cílem snížit emise skleníkových plynů z dopravy EU záměnou silniční nákladní přepravy za železniční a vodní. Dále ČR odkázala na EU NDC a mitigační opatření přijatá na základě legislativního balíčku Fit for 55 k jeho splnění. V neposlední řadě odkázala i na návrh aktualizace Politiky ochrany klimatu ČR, který by měl stanovit cíl pro snížit emise do roku 2030 alespoň o 55 % a dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050.

Stejně jako ve svém minulém rozhodnutí NSS zdůraznil, že lze očekávat další změny v právní úpravě vzhledem k rychlému vývoji klimatické právní úpravy. Je tedy otázkou, zdali případný úspěch klimatické žaloby nebude spočívat ve vytrvalosti

Železniční nákladní doprava je alternativou k té silniční [3]

žalobců projevené skrze ústavní stížnost či stížnost k samotnému ESLP.

Poznámky

- [1] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. února 2023, č. j. 9 As 116/2022 - 166.
- [2] V rámci argumentace žalobců byla klíčovou Pařížská dohoda o změně klimatu dostupná zde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A22016A1019%2801%29>.
- [3] *Nationally Determined Contributions* neboli národně určený příspěvek, kterým je zde myšlen příspěvek k plnění klimatických cílů zakotvených v Pařížské dohodě.
- [4] LULUCF je akronymem pro Land Use, Land-Use Change and Forestry neboli využití půdy, změna ve využití půdy a lesnictví. Bližší informace lze nalézt na stránkách OSN zde: <https://unfccc.int/topics/land-use/workstreams/land-use--land-use-change-and-forestry-lulucf>.
- [5] V tomto směru žalobci později před NSS argumentovali čl. 193 Smlouvy o fungování EU, který umožňuje členským státům přijímat a zachovávat přísnější ochranná opatření, než přijímá sama EU.
- [6] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. listopadu 2024, č. j. 9 As 264/2023 - 128.

Zdroje

- Dubják, J. Klimatická žaloba míří zpátky před Městský soud v Praze aneb co přinesl rozsudek nejvyššího správního soudu. *Bulletin lidských práv, Bulletin lidských práv, XV. Ročník (3. číslo)*, s. 39-43. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/sites/default/files/attachment/bulletin/Dubnov%C3%BD%20Bulletin.pdf>.
- Lhotský, J. (2024). *Lidská práva a Klimatické změny: od Urgendy přes KlímaSeniorinnen a dál*. *Bulletin lidských práv, XVI. Ročník (4. číslo)*, s. 3-5. Dostupné z: https://www.centrumlidskaprava.cz/sites/default/files/attachment/bulletin/kvetnovy_bulletin.pdf.
- Pařížská dohoda Úř. věst. L 282, 19.10.2016, s. 4–18. Dostupná z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A22016A1019%2801%29>.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. února 2023, sp. zn. 9 As 116/2022 - 166. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Text/708466>.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. listopadu 2024, sp. zn. 9 As 264/2023 - 128. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Html/736862>.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. dubna 2024 ve věci *Verein KlímaSeniorinnen Schweiz a další proti Švýcarsku, č. stížnosti 53600/20*. Dostupné z: https://climatecasechart.com/wp-content/uploads/non-us-case-documents/2024/20240409_Application-no.-5360020_judgment-1.pdf.
- Šudová, D. (2022). Klimatická žaloba – český boj za lepší životní prostředí. *Bulletin lidských práv, XIV. ročník (6. číslo)*, s. 39-40. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/sites/default/files/attachment/bulletin/Bulletin%20%C4%8Dervenec-srpen%202022.pdf>.

Fotografie

- [1] Právní povinnost ČR nelze vyvodit ze samotných vědeckých posudků. Český lev, autor: VitVit, 26. květen 2015, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.
- [2] Snížování emisí je kolektivním závazkem. Europe Flag (3376397034), autor: fdecomite, 19. březen 2009, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.
- [3] Železniční nákladní doprava je alternativou k té silniční. Nákladní vlak, autor: Daniel Forst, 18. květen 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

Aktuality české sekce

Gabriela Tomečková

NSS doplní Jan Kratochvíl

Posila na Nejvyšší správní soud (NSS) bude Jan Kratochvíl. Jako vhodného adepta jej vybral předseda NSS Karel Šimka, přičemž jméno potenciálního nového soudce bylo zveřejněno na stránkách soudu. Kratochvíl v únoru vystoupil na plénu NSS a představitel se budoucím kolegům. Šimka jej následně doporučil ministru spravedlnosti Pavlu Blažkovi (ODS) k přeložení, přičemž konečné jmenování do funkce závisí na prezidentovi republiky.

Kratochvíl má rozsáhlé právní i akademické zkušenosti – působil jako asistent soudkyně Ústavního soudu, právník u Evropského soudu pro lidská práva a je docentem v oboru ústavního práva na Univerzitě Palackého v Olomouci. NSS aktuálně tvoří zhruba čtyřicetka soudců, z nichž někteří působí na jiných významných pozicích, například Josef Baxa, Zdeněk Kühn a Tomáš Langášek jako ústavní soudci nebo Jan Passer a Kateřina Šimáčková na evropských soudech. Naopak Vojtěch Šimíček, se po desetiletém působení jako ústavní soudce, vrátil na NSS.

Novela kárného soudnictví

Prezident Petr Pavel dne 18. prosince 2024 podepsal devět zákonů, včetně novely zákona o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a exekutorů. Další novela se týká státní služby a její koordinaci přesune na Úřad vlády ČR. Změní se pravidla přijímání úředníků, systém kárného řízení a délka praxe pro předsedy a místopředsedy soudů

Nový systém kárného soudnictví v České republice zavádí dvoustupňové kárné řízení pro soudce, státní zástupce a soudní exekutory, čímž umožňuje účastníkům možnost odvolání proti rozhodnutí. V prvním stupni budou kárná řízení nově probíhat u vrchních soudů, zatímco odvolací agendu budou řešit Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud. Tato změna má za cíl posílit práva účastníků řízení a zvýšit transparentnost kárných procesů.

V minulosti stíhaná Vitásková dostane od státu 1,5 milionu korun

Alena Vitásková, bývalá předsedkyně Energetického regulačního úřadu (ERÚ), obdrží od státu celkové odškodnění ve výši 1,5 milionu korun za trestní stíhání v souvislosti s kauzou solárních elektráren. Pražský městský soud jí pravomocně přiznal částku 900.000 Kč, přičemž dalších 600.000 Kč jí již dříve vyplatilo Ministerstvo spravedlnosti. Ústavní soud však rozhodl, že odškodnění v tomto případě mělo být vyšší. Vitásková původně požadovala 48,5 milionu Kč za způsobenou nemajetkovou újmu.

Po zásahu Ústavního soudu znovu rozhodoval Obvodní soud pro Prahu 2, který stanovil výši dalšího odškodného na 1,4 milionu Kč. Tuto částku dnes odvolací soud o půl milionu ponížil, a částečně tak vyhověl Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových (ÚZSVM). Podle Miloše Borovičky z ÚZSVM je odškodnění na poměry České republiky vysoké. Podle něj stát nemá jinou možnost než odškodnění zaplatit.

Zdroje

Advokátní deník (2024, prosinec) Prezident republiky Petr Pavel podepsal devět zákonů z: https://advokatnidenik.cz/2024/12/18/prezident-republiky-petr-pavel-podepsal-devet-zakonu/?utm_source=chatgpt.com

ČTK (2025, leden) Vitásková dostane od státu za své stíhání 15 milionu odškodného z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/-vitaskova-dostane-od-statu-za-sve-stihani-15-milionu-odskodneho/2621093>

NSS (2025, leden) Nový kandidát na soudce Nejvyššího správního soudu se v únoru představí plénu z: <https://www.nssoud.cz/aktualne/tiskove-zpravy/detail/novy-kandidat-na-soudce-nejvyssiho-spravniho-soudu-se-v-unoru-predstavi-plenu>

Fotografie

[1] Alena Vitásková. Alena Vitásková - Xaver LIVE 2020, autor: Xaver Live, 9. srpen 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0. Upraveno: oříznutí.

Alena Vitásková [1]

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních článků o lidských právech

Jakub Dubják

Vnitrostátní právo

Král, R. K problematice považování Listiny základních práv EU za další součást referenčního rámce přezkumu ústavnosti v ČR. *Jurisprudence* 5/2024.

Mechová, S. Neústavnost soudní vyluky z přezkumu před správními soudy aneb jak se Ústavní soud ne/vypořádal s ústavností zásahu do práv osob ve výkonu trestu odnětí svobody. *Správní právo* 1/2025.

Plško, T. Čo nás Taliani môžu naučiť o referende?. *Právny obzor* 5/2024.

Svoboda, O. Triangulární vztah mezi ochranou lidských práv, kontrolou vývozu a technologiemi kybernetického dohledu. *Jurisprudence* č. 4/2024.

Sládeček, V. Nad návrhem novely zákona o Veřejném ochránci práv. *Správní právo* 8/2024.

Šuráň, P. Základní práva zvířat pohledem rozhodovací činnosti ústavního soudnictví Švýcarské konfederace. *Jurisprudence* 5/2024.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Drápal, J. Judikatura ESLP k trestání sexuálního násilí: Dobré úmysly, špatné právo?. *Časopis pro právní vědu a praxi* 4/2024.

Moravcová, D. Overriding Mandatory Rules in EU Private International Law. *Bratislava Law Review* 2/2024.

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Petlach, M. Komentář: Od autoritářů po pokusy o demokracii: jak se volí v jihovýchodní Asii. *Mezinárodní politika*. 17. 1. 2015.

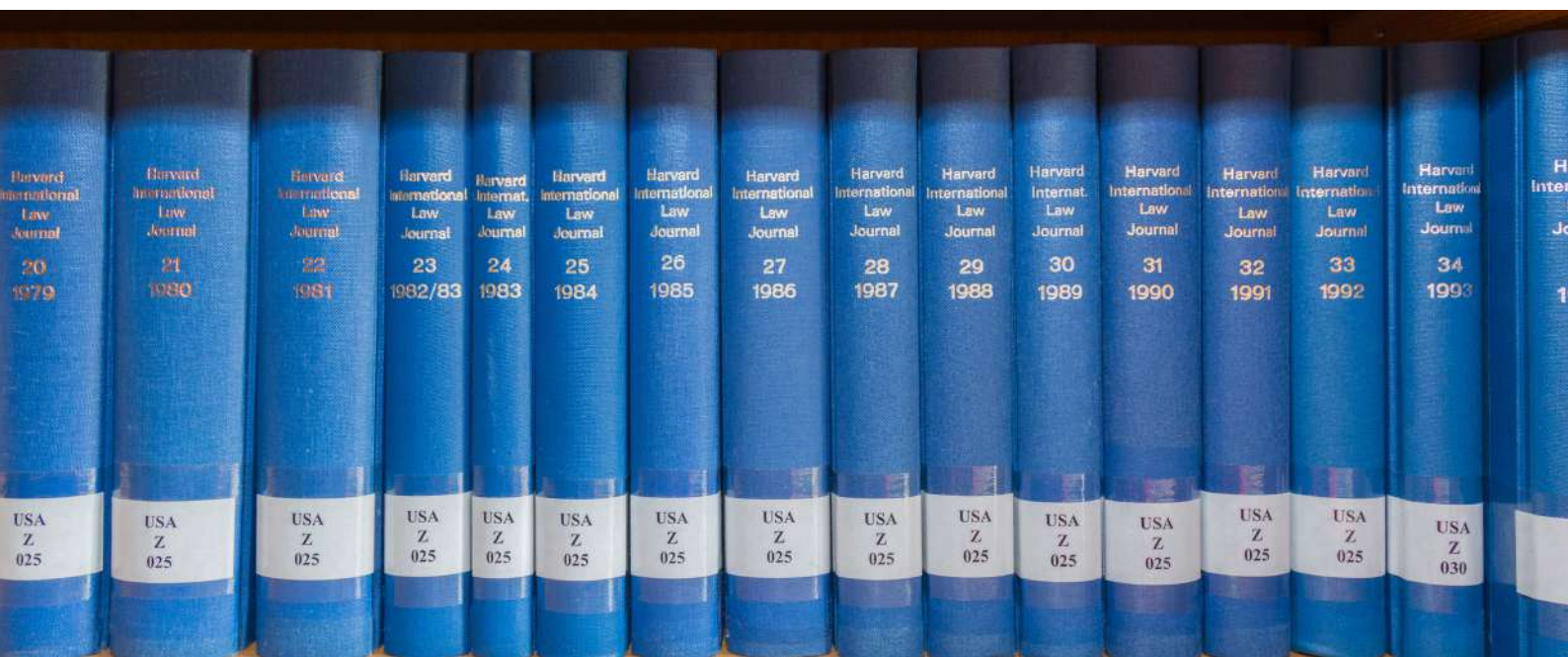
Procházka, J., Olejníček, A. & Odehnal, J. NATO Cohesion in Global Power Competition. *Obrana a strategie* 2/2024.

Suchánek, J. & Michal, A. Populism and Discontent: A Spatial Analysis of the 2023 Czech Presidential Election. *Czech Journal of Political Science* 3/2024.

Fotografie

[1] Ilustrační fotografie. Bound volumes of the Harvard International Law Journal, autor: J.-H. Janßen, 7. březen 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CCo 1.0, upraveno: oříznuto.

Ilustrační fotografie [1]

Redakce Bulletinu

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

Mgr. Nikola Burdová

Nikola vystudovala Právnickou fakultu na Karlově univerzitě v Praze. Vedle lidských práv se zajímá o mezinárodní humanitární právo nebo také o právo trestní. V minulosti se věnovala například dobrovolnictví pro Amnesty International a zúčastnila se stáže v neziskové organizaci zaměřující se na uprchlické a azylové právo. Momentálně pracuje v advokátní kanceláři.

Asistentka vedoucí sekce:

Klára Popelková

Klára je studentkou Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a během studia ji nejvíce oslovilo mezinárodní trestní právo, kterému by se chtěla věnovat i nadále. Absolvovala zahraniční studijní pobyt ve Slovinsku se zaměřením na srovnávací ústavní a mezinárodní právo. Ve volném čase byste ji nejčastěji potkali při sportu, na horách nebo při cestování s batohem na zádech.

Stážisté:

Šimon Komár: Šimon je studentem Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Během studia ho zaujalo zejména mezinárodní právo veřejné a témata s lidskoprávní problematikou, těmto odvětvím práva by se proto rád věnoval i v budoucnu. Absolvoval stáž na civilním úseku Krajského soudu v Brně. Volný čas tráví rád s přáteli a rodinou. Má rád outdoorové sporty, hory, přírodu a hudbu.

Barbora Bulánková: Barbora je studentkou oboru Právo a právní věda na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a zároveň studuje i Klasickou archeologii a klasický řecký jazyk a literaturu ve studiu sdružených oborů na Filozofické fakultě MUNI. Zájem má především o lidská práva a právo trestní. Ve volném čase se věnuje svému koutrování a krevetkám, které nechová na jídlo. Bez dobré hudby a šálku kávy nedá ani ránu.

Tereza Hladíková: Tereza je studentkou Bezpečnostních a strategických studií a Politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Nejvíce se ve svém oboru zajímá o lidská práva v regionech Afriky, Blízkého východu a Balkánu. Ve svém volném čase dobrovolničí pro humanitární organizaci Koridor UA, cestuje nebo sportuje.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Tomáš Opat

Tomáš vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde se věnoval především mezinárodnímu právu a lidským právům. Po škole nastoupil na stáž v NATO, kde působil v sekci politického plánování kanceláře generálního tajemníka. V současné době pracuje jako parlamentní asistent v Evropském parlamentu, kde se věnuje především otázkám týkajícím se výborů pro zahraniční vztahy a dezinformace a pro kulturu a vzdělávání.

Mgr. Natálie Dřínovská

Natálie vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a nyní studuje evropské právo na Univerzitě v Leidenu. V minulosti působila jako stážistka a/nebo asistentka na Nejvyšším správním soudu a Ústavním soudu. Zajímá se především o právo EU, jeho vztah s národními (ústavními) právními systémy a o mechanismus předběžných otázek a Soudní dvůr EU.

Stážisté:

Bc. Caroline Bindačová: Caroline je absolventkou oboru Evropská studia na Masarykově univerzitě a zároveň v Brně studuje také Právo a právní vědu. Dále je studentkou magisterského oboru Migrační studia v Barceloně. Zaměřuje se hlavně na nucenou migraci a na lidská práva migrantů.

Nga thi Nguyen: Hani studuje obor Právo a právní věda na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Vedle studia spoluorganizuje soutěž pod názvem Olympiáda lidských práv a dobrovolničí v Asociaci debatních klubů. Z lidských práv ji nejvíce zajímají svoboda projevu a práva dětí.

Martin Plášek: Martin je studentem druhého ročníku Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Zajímá ho především otázka svobody projevu, které se věnoval také v rámci své stáže na Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky. Ve volném čase si rád pročistí hlavu sportem, zajímavou knihou nebo šálkem dobré kávy.

LL.B Alexandra Eštoková: Alexandra je absolventkou bakalářského programu evropského práva na Maastricht University. Absolvovala stáž v Transparency International Slovensko a momentálně pracuje jako paralegal v advokátní kanceláři. Zajímá se o globální spravedlnost, rodovou rovnost a práva menšin.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Michaela Stenzelová

Michaela vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a současně Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Zajímá se o mezinárodní politiku, lidská práva a problematiku aplikace mezinárodního práva v kyberprostoru. Absolvovala stáže na Velvyslanectví ČR v Římě a Stálé misi ČR při OSN v New Yorku. Po dokončení studií působila jako OSN Dobrovolnice při Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu v Sarajevu.

Mgr. Radek Tesař

Radek vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity. Záhy po dokončení studia nastoupil jako stážista na Ústavní soud do týmu profesora Wintra. V současnosti již jako asistent působí v týmu místopředsdkyně Ústavního soudu profesorky Ronovské. Zajímavé se o problematiku civilního práva procesního, a to zejména o insol-

venční právo. Téměř tři roky pracoval v kanceláři insolvenčních správců, odkud se přesunul na praxi na insolvenční úsek ke Krajskému soudu v Brně.

Stážisté:

Anna Kateřina Ondráčková: Anna studuje čtvrtým rokem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Při studiu absolvovala stáž na Ministerstvu zahraničních věcí a pražském obvodním soudě. Pracuje v advokátní kanceláři zaměřené na finanční regulaci.

Nelly Vondrová: Nelly je studentkou prvního ročníku magisterského oboru Economic Law na Sciences Po. Zaměřuje se na obchodní, lidská a environmentální právo a jejich propojení v oblasti spravedlnosti s politikou a globálními výzvami.

Mgr. Barbora Šváblová: Barbora tento rok dokončila magisterský program Bezpečnostní studia na Univerzitě Karlově. Do budoucna by se nejraději zaměřila na problematiku radikalizace, násilného extremismu a P/CVE politik.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u Evropského soudu pro lidská práva a u veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako kancléřka a asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

BLOG NA WEBU CENTRA

Věděli jste, že na Blogu Centra jsou další krátké články o lidskoprávních tématech? Podívejte se [zde](#).

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Mgr. Jiří Novák

Jiří úspěšně dokončil magisterské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Pracuje jako asistent dvou soudců Ústavního soudu. současně působí jako právní poradce v Bílém kruhu bezpečí. Věnuje se především prolínání trestního a ústavního práva v České republice se zaměřením na práva obětí trestné činnosti.

Stážisté:

Jakub Dubják: Jakub je studentem oboru Právo a právní věda společně s oborem Mezinárodněprávní obchodní studia na Masarykově univerzitě v Brně. Zájem má především o sféru veřejného práva. Rád se věnuje rekreačním sportům, vaření a je milovníkem čaje.

Aneta Cermanová: Aneta studuje obor Právo a právní věda na Masarykově univerzitě. Zajímá se o lidská práva a ústavní právo. Současně pracuje v politickém marketingu a pomáhá na katedře právní teorie. Volný čas věnuje sportu a cestám do světa.

Gabriela Tomečková: Gabriela studuje Právnickou fakultu Masarykovy univerzity. Právě dochází na stáž na Ústavní soud pod prof. Wintrem. Ve svém volném čase píše o společenských problémech, běhá a chodí do hor. Vede tábory pro vysokoškoláky.

Filip Valoušek: Filip studuje právo na Masarykově univerzitě. Zajímá se především o právní teorii a sociologii. Působí jako pomocná vědecká síla na katedře právní teorie a jako praktikant v advokacii. Ve volném čase rád sportuje.

Editace a sazba Bulletinu

Bc. Alžběta Dvořáková

Alžběta vystudovala Bezpečnostní a strategická studia a Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně. V minulosti absolvovala stáž na Stálé misi ČR při OSN v New Yorku, kde se věnovala mezinárodní bezpečnosti a odzbrojení. Je také úspěšnou absolventkou OBSE Scholarship for Peace and Security, který se zaměřoval na kontrolu zbrojení v kontextu konfliktů. Zajímá se o Pákistán a Afghánistán, odzbrojení a nešíření zbraní hromadného ničení.

Jakub Dubják: Jakub je stážistou v české sekci. Kromě toho je i spolupracovníkem Centra pro lidská práva a demokracii a má na starosti sazbu Bulletinu lidských práv a Czech Human Rights Review.

www.centrumlidskaprava.cz